

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

FRAZÉMY OBSAHUJÍCÍ LEXÉM NARIZ/NOS

Vedoucí práce: PhDr. Jana Pešková, Ph.D.

Autor práce: Anna Bartušková

Studijní obor: Španělský jazyk a literatura

Ročník: 3.

2023

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Českých Budějovicích 30.4.2023

.....

Anna Bartušková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní PhDr. Janě Peškové, PhD. za odborné vedení mé práce, vstřícný přístup, cenné rady a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

ANOTACE

Tématem této bakalářské práce jsou španělské a české frazeologické jednotky obsahující komponent *nariz* a *nos*. Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část je věnována vymezení základních pojmů spojených s frazeologií a idiomatikou a následně jejich pojetí v českém a španělském prostředí. Praktická část se soustředí na sestavení seznamu a objasnění významu frazeologických jednotek s daným komponentem vyskytujících se v paralelním korpusu InterCorp. Následně je provedena translatologická analýza zachycených výskytů užití jednotek.

Klíčová slova: frazeologická jednotka, nos, nariz, překladatelský postup, InterCorp

ABSTRACT

The topic of this bachelor thesis are Spanish and Czech phraseological units with components *nariz* and *nose*. The thesis consists of a theoretical and a practical part. The theoretical part deals with phraseology and basic concepts related to this discipline. The practical part focuses on compiling a list and clarifying the meaning of phraseological units with the chosen component in the parallel corpus InterCorp. Subsequently, the decisions taken by the translators for the goal text are analysed.

Keywords: phraseological unit, nose, nariz, translation strategy, InterCorp

Obsah

ÚVOD	1
I TEORETICKÁ ČÁST	2
1 Frazeologie a idiomatika	2
1.1 Terminologie	2
2 Vymezení pojmů frazém a idiom dle Františka Čermáka	3
2.1 Anomálie ve frazeologii a idiomatice	4
3 Vymezení pojmu frazeologická jednotka dle G. Corpas Pastor.....	5
4 Somatické frazémy	9
5 Problematika překladu frazeologických jednotek	9
5.1 Proces překladu frazeologických jednotek.....	10
5.2 Klasifikace překladatelských postupů	12
6 Závěr teoretické části	16
II PRAKTICKÁ ČÁST	17
7 Metodologie	17
8 Význam frazeologických jednotek	19
8.1 Výchozí jazyk: španělština	19
8.2 Výchozí jazyk: čeština.....	22
9 Korpusová analýza	26
9.1 Výchozí jazyk: španělština	26
9.2 Výchozí jazyk: čeština.....	39
10 Shrnutí praktické části	53
10.1 Výchozí jazyk: španělština.....	53
10.2 Výchozí jazyk: čeština	54
10.3 Porovnání výsledků s přihlédnutím k výzkumu E. Gutiérrez Rubia.....	55
ZÁVĚR.....	56
Resumen	57
Seznam použitých zdrojů:	59

ÚVOD

Frazémy jsou nedílnou součástí každodenní komunikace, i přestože si to mnoho z nás neuvědomuje. Užíváme je, abychom obohatili a ozvláštnili náš projev, ať už mluvený nebo psaný. Jejich studiem se zabývá frazeologie, ta je úzce spjata se studiem slovní zásoby (lexikologie), nicméně se jedná o disciplínu, která lexikologii bezpochyby přesahuje. Tato poměrně mladá věda se dostává do popředí až ve 20. století. Zvýšený zájem o ni vedl ke vzniku mnohých studií, nicméně její rychlý rozmach a nejasné vymezení jejích hranic vedlo k nejednotnosti v mnohých otázkách. Oblast jejího studia není přesně vymezena a stejně tak chybí definice předmětu jejího studia, panuje také rozmanitost v užívané terminologii.

Zvláštním problémem je překlad a interpretace frazémů. Zatímco rodilý mluvčí vnímá frazémy naprosto jasně a přirozeně, pro mluvčího osvojujícího si druhý jazyk mohou představovat komplikace.

Předmětem této bakalářské práce jsou frazémy obsahující lexém *nariz* a *nos*. První část práce si klade za cíl představení oboru frazeologie a idiomatiky, a následně vymezení stěžejních pojmů pro naši práci. Představíme si definici základních pojmů frazém a idiom, frazeologická jednotka, a přiblížíme si jejich charakteristické vlastnosti. Vzhledem k tomu, že se naše práce zabývá frazémy obsahující komponent *nariz* a *nos*, dojde také ke krátkému představení somatických frazémů. V další kapitole teoretické části se seznámíme s problematikou překladu frazémů a přiblížíme si překladatelské postupy, které se pro takový překlad využívají.

Náplní části praktické bude práce s Českým národním korpusem. V první části bude naším úkolem vytvořit seznam španělských frazémů obsahující lexém *nariz* a podobně seznam českých frazémů obsahující lexém *nos*, které se vyskytují v paralelním korpusu InterCorp. S pomocí adekvátních zdrojů si objasníme a okomentujeme význam každé z nich. Následně vyhledáme jejich výskyty v korpusu a budeme se soustředit na jednotlivé varianty jejich překladu. Provedeme klasifikaci překladatelských postupů, pro které se autoři rozhodli při překladu, a získané výsledky zhodnotíme.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Frazeologie a idiomatika

Idiomatika a frazeologie je poměrně mladá lingvistická disciplína, studující idiomy a frazémy. Idiomatika a frazeologie má ale i vazby na disciplíny nejazykové, tradiční vazbu má především s kulturní antropologií a etnologií, nicméně souvisí i s psychologií, logikou, filozofií, historií a uměním. Čermák definuje idiomatiku a frazeologii jako lingvistickou disciplínu, která se zabývá studiem a popisem frazémů a idiomů všech úrovní, ale vzhledem k jejich početnosti především studiem lexémů víceslovných. Dále upozorňuje, že se nejedná o zvláštní jazykovou rovinu, ale o oblast ustálených anomálních kombinací (syntagmatických a paradigmatických), která je komplementární k oblasti pravidelných jazykových kombinací všeho druhu a na všech relevantních rovinách (relevantní rovinou míníme každou rovinu, jejíž jednotky jsou nadány významem – sémantikou). Ustálenou anomální kombinací rozumíme kombinaci forem vždy nižšího řádu, díky které vzniká frazém (uložený v systému), který je pak členem řádu vyššího (2007, s. 25).

1.1 Terminologie

Čermák pracuje se dvěma zmíněnými termíny, *frazém* a *idiom*, je proto namístě je objasnit. Jedná se o stejnou jednotku, na kterou nahlížíme ze dvou různých hledisek. Analyzujeme-li kombinatorický útvar formálně, z hlediska formálních rysů, můžeme mluvit o *frazému*, zatímco v případě analýzy sémantické, z hlediska relevantních sémantických rysů, je možné označit útvar jako *idiom* (2007, s. 33).

Naproti tomu Corpus Pastor zdůrazňuje jistou nestálost terminologie týkající se této disciplíny a za vhodné považuje dvě možnosti, první z nich je označení *unidad pluriverbal lexicalizada y habitualizada* (lexikalizované a ustálené víceslovné spojení), neboli zkráceně *unidad pluriverbal*. Další možností je označení *unidad fraseológica* (frazeologická jednotka), právě toto označení sama dále používá a jako důvod uvádí, že je stále frekventovanější mezi lingvisty jak ve Španělsku, tak i v Evropě (1997, s. 19). František Čermák termín frazeologická jednotka naprosto odmítá a odůvodňuje to tím, že je termín neohrabaný a vyhýbavý (2007, s. 483). Vzhledem k tomu, že v naší práci budeme vycházet především z díla G. Corpus Pastor, rozhodli jsme se pracovat převážně s termínem frazeologická jednotka.

2 Vymezení pojmů frazém a idiom dle Františka Čermáka

Čermák poměrně stručně a výstižně vymezuje frazém a idiom jako „*jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popřípadě žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (respektive více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném*“, zároveň ale zdůrazňuje, že tato definice jednostranně zdůrazňuje aspekt kolokační. Frazém nemusí být nutně kombinací dvou slov, ale může se jednat např. o frazém lexikální (*předsevzetí*). Dále uvádí, že „*frazém a idiom je takové nemodelové a ustálené syntagma prvků, z nichž (alespoň) jeden je z hlediska druhého členem extrémně omezeného a zavřeného paradigmatu (formálně a ve většině případů i sémanticky)*“

Prvkem rozumíme běžnou jazykovou jednotku libovolné roviny (kromě fonologické), ve skutečnosti ale pouze určitá forma této jednotky je přípustná, např. určitý slovní tvar a podobně. Výrazy jako kombinace slov či vět, jsou proto nepřesné a musíme je užívat jen s jistou licencí. Setkání dvou, popřípadě více frazémů a idiomů, jako prvků idiomatického syntagmatu vyššího řádu není možné. Daná definice nezahrnuje ani víceslovné termíny (např. *vdovka královská*, komponent *vdovka* se užívá ještě s několika dalšími adjektivy, např. *vdovka rajská*), je proto nutné vzít v úvahu další rysy, pouhý rys kolokability určitou kombinací frazémem nedělá.

Je také nezbytné od frazémů a idiomů odlišit doslovná homonyma, slova se stejnou podobou ale s doslovným významem, např. spojení *otevřená hlava* (pokud o někom řekneme, že je otevřená hlava, znamená to, že je dotyčný důvtipný) v chirurgickém smyslu jako rozoperovaná, jako další příklady Čermák uvádí spojení *chytat lelky, zlatý důl, házet flintu do žita*. Doslovná homonyma obvykle není obtížné identifikovat a nejsou tak hojně užívána (2007, s. 31–32).

Určení jednoznačných kritérií pro vymezení frazému a idiomu je poměrně problematické, proto František Čermák spolu s Josefem Filipcem nabízí pouze výčet těch, která se nejčastěji opakují a považují je za základní pro vymezení oblasti idiomatiky a frazeologie:

- A) Ustálenost, reprodukovatelnost, celistvost pojmenování po stránce znakové i sémantické aj.
- B) Víceslovnost, syntaktická ustrnulost, utvořenost více či méně nemodelovým způsobem, nesoučtovost významů komponentů, vázaný význam komponentu, sémantická nerozložitelnost, přítomnost archaismu, přítomnost aspoň dvou polysémních komponentů aj.
- C) Nezaměnitelnost komponentu, paradigmatická vázanost komponentu aj.
- D) Transformační defektivnost

E) Ekvivalentnost slovu, obraznost, nepřeložitelnost, terminologičnost, expresivnost, emocionálnost aj.

Autoři poukazují na časté překrývání některých z uvedených kritérií, nicméně také upozorňují na obecný rys anomálie, který jde napříč většině skupin, a je implikován řadou zmíněných kritérií. Za srovnatelné s pojmem anomálie bychom mohli považovat následující zmíněné: nepravidelnost, ustrnulost, nemodelovost, nesoučtovost, nerozložitelnost, paradigmatická vázanost, defektivnost aj. (1985, s. 168-169).

2.1 Anomálie ve frazeologii a idiomatice

Anomálie je v různém stupni a druhu všudypřítomná, zejména ve frazeologii a idiomatice je konstitutivním rysem. Jak uvádí Čermák, anomálii ve frazeologii vždy vnímáme v kontrastu k pozadí sémantických a syntaktických poměrů v pravidelném jazyce, tj. v jazyce řízeném pravidly, a je umožněna jen díky tomuto kontrastu se vším většinovým, co je v jazyce pravidelné. Anomálií rozumíme negenerovatelnou odchylku od pravidel různého druhu, založených na analogii. Mezi druhy anomálie Čermák řadí např. nemožnost určit slovní druh u komponentů, jako příklad uvádí *hin* (*být hin*), *duhu* (*jít k duhu*), upozorňuje na absenci významu u těchto forem (přestože se někdy zdánlivě podobají, nemají totožný význam s významem slovníkovým), ale též u tvarů *otevřená hlava* apod., jejichž sémantika se neshoduje se žádným z běžných lexikálních významů.

Jako nejzjevnější anomální rys označuje **anomálnost funkční** neboli nemožnost paradigmatické záměny některého komponentu analogickým jiným ve stejné, resp. v obdobné funkci (komutační test), např. *umět to s někým* není možné užít jako *umět toto/tohle s někým*, nebo obměnit komponent *hlava* ve frazému *mít z něčeho těžkou hlavu* a říct *mít z něčeho těžké tělo/břicho/koleno* není možné.

Dále se anomálie velmi výrazně projevuje v **gramatických transformacích**, např. frazém *přirůst někomu k srdci* není možné transformovat a užít ho jako kondicionál, pasivum, imperativ nebo v první osobě singuláru i plurálu. Jen stěží bychom si dokázali představit užití věty „*Přirost' mi k srdci!*“.

Díky tomu, že se různé druhy anomálie u konkrétního frazému zpravidla sdružují v různém složení a počtu, můžeme podle jejich míry zapojení hovořit o stupni idiomatizace (neboli frazeologizace) takového frazému. Podstatné je, že nemá-li daná kombinace anomálii žádnou, nejedná se o frazém (2007, s. 30-31).

3 Vymezení pojmu frazeologická jednotka dle G. Corpas Pastor

Obdobně jako František Čermák a Josef Filipec, tak i Gloria Corpas Pastor poukazuje na absenci jednotné definice a jasné vymezení vlastností frazeologických jednotek. Uvádí následující vlastnosti, které je možné považovat za charakteristické pro frazeologické jednotky (*unidades fraseológicas*): jsou tvořeny nejméně dvěma slovy, jsou institucionalizované, vykazují ustálenost v různém stupni, mají jistou syntaktickou nebo sémantickou zvláštnost, jejich komponenty je možné obměnit. Na základě toho pak sama autorka definuje frazeologické jednotky takto: „*son unidades léxicas formadas por más de dos palabras gráficas en su límite inferior, cuyo límite superior se sitúa en el nivel de la oración compuesta. Dichas unidades se caracterizan por su alta frecuencia de uso y de coaparición de sus elementos integrantes; por su institucionalización entendida en términos de fijación y especialización semántica; por su idiomatidad y variación potenciales; así como por el grado en el cual se dan todos estos aspectos en los distintos tipos.*“ Frazeologické jednotky jsou tedy tvořeny alespoň dvěma slovy, ale mohou tvořit až souvětí, dále je pro ně typické časté užití a častý souvýskyt jejich komponentů, institucionalizace (tou rozumíme sémantickou ustálenost a specializaci), idiomatičnost a možné obměny; a stejně tak stupeň do jakého jsou tyto aspekty přítomny v různých typech (1997, s. 19–20). V následující části se těmito vlastnostmi blíže seznámíme.

3.1 Frekvence (Frecuencia)

Corpas Pastor zde rozlišuje (a) frekvenci souvýskytu komponentů tvořící frazeologickou jednotku a (b) frekvenci užití samotné frazeologické jednotky.

- a) Frekvence souvýskytu (*Frecuencia de coaparición*) – komponenty tvořící frazeologickou jednotku se častěji objevují společně než samostatně v daném jazyce.
- b) Frekvence užití (*Frecuencia de uso*) – čím častěji je daná kombinace užívána, tím pravděpodobněji zakotví v systému jako ustálené spojení. Právě frekvence užití je úzce spjata s institucionalizací (1997, s. 20).

3.2 Institucionalizace (Institucionalización)

Díky častému užívání a opakování se mohou nové frazeologické jednotky stát součástí jazyka (Guilbert, 1975, cit. podle Corpas Pastor, 1997, s. 21). Pokud je tedy nějaká frazeologická jednotka dostatečně často a opakovaně užívána, může dojít k její institucionalizaci. Někdy se namísto označení institucionalizace užívá výraz reprodukovatelnost (*reproducibilidad*). Podle Zuluagy je zásadní charakteristikou pro frazeologické jednotky (on sám používá označení *expresiones fijas* zvláštní) typ opakování, které nazývá reprodukce (*reproducción*). Reprodukci rozumíme opakování beze změny formy, což vede k jejímu ustálení. Ostatní formy tak zůstanou mimo jazykovou normu, přestože by podle pravidelného jazyka byly přípustné. K tomuto procesu dochází díky mluvčím, kteří zpravidla užívají v hovoru již vytvořené a známé kombinace a netvoří své vlastní (1980, cit. podle Corpas Pastor, 1997, s. 21-22).

3.3 Ustálenost a sémantická specializace (Fijación y especialización semántica)

Tyto dvě vlastnosti jsou typické pro institucionalizaci, formální ustálenost (*fijación formal*) vede k sémantické změně (*cambio semántico*) neboli lexikalizaci (*lexicalización*).

Termín ustálenost (*fijación formal*) ustálenost vysvětluje Zuluaga (1975, s. 230) takto: „*propiedad que tienen ciertas expresiones de ser reproducidas en el hablar como combinaciones previamente hechas*“ chápeme jej jako vlastnost určitých „prefabrikovaných“ kombinací, které jsou následně reprodukovány. Taková ustálenost vzniká díky opakovanému užívání mluvčí. Takové užívání je ovšem pro každého mluvčího rozdílné, a to jaká jednotka a v jaké formě se stane ustálenou nemá jiný důvod než opakované užívání. V souvislosti s frazeologickými jednotkami můžeme hovořit o ustálenosti vnitřní (*fijación interna*) a vnější (*fijación externa*), které si následně přiblížíme (cit. podle Corpas Pastor, 1997, s. 23-26).

Vnitřní ustálenost můžeme rozdělit na tři typy:

- a) Ustálenost pořadí komponentů (*fijación del orden de los componentes*) – například pokud bychom změnili pořadí komponentů spojení „*corriente y moliente*“ a řekli „*moliente y corriente*“ nemohli bychom jej nadále považovat za frazeologickou jednotku, přestože v jazyce je taková kombinace zcela přípustná.
- b) Ustálenost gramatických kategorií (*fijación de categorías gramaticales*) – není možné libovolně změnit gramatickou kategorii některého z komponentů (např. čas, osobu, číslo, rod), aniž by spojení přestalo být frazeologickou jednotkou, např. spojení *pagar los platos rotos* není možné změnit na *pagar el plato roto*.

- c) Ustálenost komponentů (*fijación en el inventario de los componentes*) – není možné nějaký komponent libovolně vložit, vynechat či nahradit, např. *poner pies en polvorosa* nemůžeme změnit na *poner ambos pies en polvorosa*.¹

Dále rozlišuje čtyři typy vnější ustálenosti:

- a) Ustálenost situační (*fijación situacional*) – užití určitých jazykových jednotek je úzce spjato s určitými sociálními situacemi, např. v případě, že se s někým seznamuje, řekneme: „*Encantado de conocerle*.“
- b) Ustálenost analytická (*fijación analítica*) – užití určitých zavedených kombinací jednotek namísto jiných, které by byly teoreticky možné.
- c) Ustálenost inherentní komunikačnímu aktu (*fijación pasemática*) – užití jazykových jednotek v závislosti na tom, jakou roli mluvčí zastává v komunikačním aktu.
- d) Ustálenost poziční (*fijación posicional*) – užití určitých jazykových jednotek v určitém kontextu, např. úvod a rozloučení dopisů.

V mnoha případech znamená ustálenost i lexikalizaci. Jedná se o proces, kdy se původně neidiomatické výrazy stanou idiomatickými a obohatí tak lexikum jazyka. Aby se tak stalo, je nutné, aby mluvčí jasně a jednoznačně chápali spojení mezi danou potenciální frazeologickou jednotkou a jejím novým (ne doslovným, ale idiomatickým) významem, pokud se tak stane, je možné, aby došlo k sémantické změně (1997, s. 24)

3.4 Idiomaticnost (Idiomacidad)

Jedná se o nejvyšší stupeň sémantické lexikalizace. Corpus Pastor uvádí, že navzdory tomu, že je v anglo-americkém prostředí tato vlastnost považována za stěžejní pro frazeologické jednotky, není u některých přítomná. V případě, že je frazeologická jednotka idiomatická, je sémanticky nerozložitelná, význam celé jednotky není odvoditelný z významu jednotlivých komponentů. Tradičně se idiomaticnost považovala za jeden ze základních rysů frazeologické jednotky, nicméně Corpus Pastor zdůrazňuje, že ne všechny jednotky jsou idiomatické, a proto se tento rys nemůže považovat za nezbytný (1997, s. 26).

---

¹ Příklady byly převzaty z: ZULUAGA, Alberto. “*La fijación fraseológica*”. Thesaurus: boletín del Instituto Caro y Cuervo, 30(2), 1975, s. 227. Dostupné z: http://bibliotecadigital.caroycuervo.gov.co/503/1/TH_30_002_017_0.pdf

3.5 Variantnost (Variación)

Ustálenost frazeologických jednotek je relativní a může být přítomna v různém stupni, je proto možné některé frazeologické jednotky užít ve více podobách, ale pouze pokud jejich idiomatický význam zůstane nezměněn. Corpas Pastor odlišuje varianty a modifikace (1997, 27-28).

- a) Varianty (*Variantes*) – abychom mohli hovořit o variantách frazeologických jednotek, musí být splněny následující podmínky: nesmí dojít ke změně jejich významu, musí být ustálené, dále musí být nezávislé na kontextu, ve kterém se objevují a musí být částečně totožné co se týče jejich struktury a komponentů. Je také důležité nezaměnit varianty a variace, ke kterým dochází pouze odvozováním (*ser un culo/culillo de mal asiento*, nebo *metedura de la pata*, které vychází z *meter la pata*). Podobně se mezi varianty nezahrnují diatopické variace, např. *hacer dedo* (stopovat auta) a její variace *ir al dedo*, která se užívá v Latinské Americe, nebo frazeologické jednotky, které popisuje Corpas Pastor jako „*las UFS con casillas vacías*“, např. *A tu (su, vuestra, etc.) salud!*
- b) Modifikace (*Modificaciones*) – stupeň modifikace, kterou frazeologická jednotka vykazuje, je přímo úměrný stupni jejího ustálení, takže čím je jednotka ustálenější, tím spíše může být modifikována a bez problémů rozpoznána mluvčím. Corpas Pastor zmiňuje termín *palabra potencial* (potenciální slovo), se kterým pracují lingvistky Alexandrova a Ter-Minasova. Podle nich se komponenty frazeologické jednotky chovají jako potenciální slova (*palabras potenciales*), nikoli jen jako slova. Taková slova získávají svůj nový význam díky významu celé frazeologické jednotky, které jsou součástí. Jejich potenciální význam se tak může měnit v různých obměnách (1997, s. 27-30).

3.6 Gradace (Gradación)

O této vlastnosti můžeme hovořit ve spojitosti s předchozími aspekty, které mohou být u frazeologické jednotky přítomné v různé míře (Corpas Pastor 1997, s. 20).

4 Somatické frazémy

Podle Čermáka je somatický frazém zpravidla kolokační frazém, který obsahuje alespoň jedno autosémantikum, především substantivum, které označuje část lidského těla, např. *vzít si něco do hlavy, pustit něco z ruky, nepustit z očí* a další. Tento typ frazému je zřejmě starý a je v českém jazyce hojně zastoupený. Čermák uvádí, že se jedná téměř o pětinu daného verbálního typu. Nejčastějším komponentem je pro češtinu slovo *ruka*, které se objevuje ve více než dvou stovkách frazémů. Řada somatických frazémů se zároveň užívá k označení nějakého gesta, např. *mávnout nad něčím rukou, pokrčit rameny, svrážit nos* a další. Tento pohled na frazém ale Čermák označuje spíše impresionistický a nepřikládá mu velkou hodnotu kromě možnosti studia metafory týkající se daného názvu části lidského těla. Obdobně se někdy mluví šíře i o animálním frazému, paralelně o botanickém frazému apod., založených na komponentu z oblasti živočišné, rostlinné apod. Dále zdůrazňuje, že se význam somatických komponentů do významu frazému nepromítá (2017).²

5 Problematika překladu frazeologických jednotek

Oblast frazeologie někdy představuje poměrně náročný úkol pro překladatele, často tak může docházet k chybným, či neobratným překladům frazeologických jednotek. Je nutné si uvědomit, že frazeologické jednotky nestačí pouze překládat z jednoho jazyka do druhého, ale je nutné správně substituovat to, co je řečeno v původním jazyce. Nelze však překládat podle jednotlivých komponentů tvořících jednotku, ale globálně, aby byl zachován význam dané frazeologické jednotky. Jak již bylo řečeno nejedná se čistě jen o překlad, ale autor musí různé použít různé způsoby, např. opis, kompenzaci nebo musí dotvořit výraz, aby co nejlépe transponoval do jazyka cílového.

Oblast frazeologie ale není uzavřenou oblastí, naopak se jedná o oblast výrazně dynamickou, stále zde dochází ke vzniku nových jednotek, a právě to může být jedním z důvodů obtížnosti překladu. Vzhledem k dynamické povaze této oblasti je nutné brát v potaz jejich proměnu v závislosti na dobovém kontextu. Některé frazeologické jednotky se mění, vyvíjí nebo přestanou být zcela užívány. Díky frazeologii můžeme pojmenovat věci, jevy a situace jinými jednotkami (většími útvary) než pouze slovy, nicméně to ale neznamená, že fungují pouze jako další a neutrální pojmenování nějaké situace nebo věci. Frazeologické jednotky přináší do

---

² ČERMÁK, František: SOMATICKÝ FRAZÉM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. 2017. Dostupné online z: https://www.czechency.org/slovník/SOMATICKÝ_FRAZÉM.

sdělení něco navíc, jsou jakýmsi “kořením jazyka“, obvykle tak zachycují názor a postoj mluvčího (Kufnerová, 1994, s. 85-87).

5.1 Proces překladu frazeologických jednotek

Není lehkým úkolem převést tyto jednotky z jednoho jazyka do druhého, a to nejen kvůli jejich vlastní povaze. Často je také kvalita jejich překladu ovlivněna jazykovými schopnostmi autora (pro překlad konkrétně frazeologických jednotek Corpus Pastor užívá termín *competencia fraseológica*), hloubkou jeho znalostí mimojazykové reality společenství, kterému je daná frazeologická jednotka vlastní, anebo chybějícím vhodným ekvivalentem v cílovém jazyce. Corpus Pastor popisuje následující fáze procesu překladu frazeologických jednotek: a) rozpoznání a interpretace frazeologických jednotek, b) hledání ekvivalentu v cílovém jazyce, c) výběr překladového řešení pro cílový jazyk.

a) Rozpoznání a interpretace frazeologických jednotek

Právě “pouhé rozpoznání“ je prvním nezbytným krokem pro správný překlad těchto jednotek, následně je nutné ji správně interpretovat a posoudit, jakým způsobem daná jednotka aktualizuje sdělení. Jedním z rysů, které nás dovedou k “odhalení“ frazeologické jednotky je idiomaticnost, kterou spolehlivě odhalíme díky gramatické a sémantické nepravidelnosti (např. *a ojos vista*, rod a číslo se neshodují). U většiny frazeologických jednotek ale nejsou nepravidelnosti patrné na první pohled. Naopak mnoho z nich mají stejně znějící protějšky s doslovným významem, např. *lavarse las manos* buďto může znamenat odmítnutí viny v nějaké nepříjemné záležitosti nebo doslova mýt si ruce, pokud je užito v souladu s pravidelným jazykem. Pokud nemá autor dostatečné schopnosti pro interpretaci frazeologické jednotky v cílovém jazyce, je nucen se uchýlit ke konzultaci různých zdrojů jako jsou obecné a frazeologické slovníky (jednojazyčné nebo dvojjazyčné), anebo různých zdrojů jako databáze a glosáře, zabývajících se překladem těchto jednotek.

b) Hledání ekvivalentů v cílovém jazyce

Po rozpoznání a interpretaci frazeologické jednotky se překladatel dostává k výběru vhodných protějšků v cílovém jazyce, nejprve v teoretické rovině a následně v praktické. První z nich rozumíme využití již zmíněných různých zdrojů jako jsou slovníky pro nalezení možných variant překladu. (např. parafráze, nahrazení formálně zcela odlišnou ale sémanticky podobnou frazeologickou jednotkou a další). V případě, že nenalezne možnost frazeologického ekvivalentu v cílovém jazyce, musí využít jiných prostředků. Někdy je možné přeložit pomocí jediného slova, ale dochází tak ke ztrátě expresivnosti a frazeologické institucionalizace (např. při překladu spojení *de matute, a la chita callando*,

por lo bajini do angličtiny užitím příslovce *secretly*). Zvláštním příkladem je chybný překlad na základě formální podobnosti některého z komponentů (např. *to resume a lesson* neodpovídá překladu *resumir una lección*, nýbrž *retomar una lección*).

c) Výběr překladového řešení pro cílový jazyk

Zde mluvíme o překladu v praktickém smyslu, tedy překládání konkrétního textu. Pro takový překlad je skutečně zásadní správná interpretace významu frazeologické jednotky v kontextu. V některých případech ale dochází k chybným překladům z již zmíněných důvodů, může dojít k tomu, že překladatel frazeologickou jednotku nerozpozná, nebo ji rozpozná, ale není schopen ji správně interpretovat v kontextu. Posledním zmíněným problémem je situace, kdy jednotku rozpozná a správně interpretuje, ale není ji schopen efektivně přenést do cílového jazyka. Pro přiblížení těchto obtíží Corpas Pastor uvádí jako jeden z příkladů překlad spojení *as cool as a cucumber*. Navzdory tomu, že je doslovné pochopení tohoto spojení vzhledem ke kontextu naprosto nepřijatelné, není překladatel schopen ho identifikovat jako ustálenou frazeologickou jednotku, ale považuje ho za autorem vytvořené spojení. Corpas Pastor ale upozorňuje na skutečnost, že ani potenciální částečné ekvivalenty, které ve španělštině existují (např. *más fresco que una lechuga*) a teoreticky by byly možné, tak by v tomto případě nebyly správné, protože se vztahují především k fyzickému stavu člověka. V tomto konkrétním případě ale ve zdrojovém jazyce spojení *as cool as a cucumber* odkazuje k člověku, který si nepřírozeně zachovává klid i po vraždě (2003, s. 213-219)

Have you ever known a murderer sit through thirty-six hours of questioning as cool as a cucumber when he knows we've got the body of his victim pinpointed to the nearest inch?

¿Ha visto usted alguna vez un asesino que haya aguantado treinta y seis horas de interrogatorio y esté fresco como un pepino, sabiendo que hemos localizado el cuerpo de la víctima?

5.2 Klasifikace překladatelských postupů

Vzhledem k výše zmíněným důvodům je překlad frazeologických jednotek velmi specifickou problematikou. Pro odpovídající překlad takových jednotek je tak nutné vybrat mezi různými postupy ten nejvhodnější. Touto problematikou se mimo jiných zabývá také Enrique Gutiérrez Rubio.

Ve svém článku *Tauromaquia en traducción: Motivación fraseológica y estrategias traductológicas (español-checo)* se věnuje překladu španělských frazeologických jednotek z oblasti býčích zápasů do češtiny. Soustředí se především na vztah mezi těmito španělskými frazeologickými jednotkami (a jejich motivací) a rozhodnutími, ke kterým se překladatelé uchýlili. Ve své práci navrhuje klasifikaci frazeologických jednotek (užívá označení *UF=unidad fraseológica* stejně jako Gloria Corpas Pastor) dle jejich motivace a následně dle překladatelských postupů, pro které se překladatelé rozhodli. Právě druhá zmíněná klasifikace je pro naši práci relevantní, a proto si ji blíže představíme. Také se detailněji seznámíme s výsledky, ke kterým Gutiérrez Rubio dospěl, ty následně využijeme v závěru části praktické pro porovnání s výsledky našeho zkoumání.

Enrique Gutiérrez Rubio rozlišuje devět strategií zvolených při překladu frazeologických jednotek:

a) UF idéntica (identická frazeologická jednotka)

K překladu je využito frazeologické jednotky, která je totožná formou, významem a obrazností, např. „pero a la hora de la verdad“ ale v *hodině pravdy* k ní nedokážu udělat ani krok”.³

b) UF semiidéntica (částečně identická frazeologická jednotka)

Pokud hovoříme o částečně identické frazeologické jednotce, tak je totožná metafora vyjádřena dvěma velmi podobnými obrazy, obvykle je jeden z nich specifitější než druhý, např. spojení *estocada mortal*, které v tauromachii označuje poslední bodnutí, které býka usmrtí, takže se jedná o *smrtnou ránu*, je užito v kulturně méně specifickém kontextu: „La tía Julia me dio una *estocada mortal* diciéndome que...” a následně přeloženo jako: „Tetička Julie mi *zasadila smrtnou ránu* prohlášením, že...”

---

³ Všechny uvedené příklady byly převzaty z: GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique. *Tauromaquia en traducción: Motivación fraseológica y estrategias traductológicas (español-checo)*. Linguistica Pragensia. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016 Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/96879/1484035_enrique_guti%3a%9rez_rubio_48-60.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

c) UF equivalente (ekvivalentní frazeologická jednotka)

V tomto případě je frazeologická jednotka v cílovém jazyce ekvivalentní svým významem, ale liší se formou a komponenty, např. „Bueno, *al toro por los cuernos*“ je možné přeložit jako „Tak abychom přestali chodit kolem *horké kaše*“. Jak můžeme vidět, jednotky se neshodují ani v případě obraznosti.

d) UF aparente (frazeologická jednotka s odlišnou pragmatickou funkcí)

Formou jsou si frazeologické jednotky podobné ale jejich ostatní vlastnosti se liší. Následně pouze na základě jejich zdánlivé podobnosti dochází k chybnému překladu, např.: „El príncipe le va parando los *pies* a medida que en él se opera el cambio...“ přeloženo jako „Princ mu šlápne na *prsty*, takže u něj dojde k proměně...“.

e) Calco fraseológico (Frazeologický kalk)

Zde překladatel pouze „kopíruje“ a překládá slovo od slova frazeologickou jednotku do cílového jazyka, např.: „*Contemplaba los toros desde la barrera*, si es que le permitían el *simil laico*“ přeloženo do češtiny jako „*Asi jako když se dívá na býky přes ohradu*, pokud mu prominou takové světské přirovnání“.

f) Semicalco fraseológico (Částečný frazeologický kalk)

Narozdíl od přechodného postupu, v tomto případě již nedochází k doslovnému překladu, ale spíše k částečnému zachování struktury, nebo struktury i významu komponentů, např. „*La mano había ido directamente a la yugular, con una campaña de acoso y derribo...*“ překládáno jako „*Ona ruka mířila přímo na krční tepnu, v podobě soustavných štvanic a útoků, ...*“

g) Paráfrasis (parafráze)

Parafrází chápeme přeložení frazeologické jednotky opisem, dojde k nahrazení jinou formou, která ale není idiomatická. Metafora a expresivnost vlastní dané frazeologické jednotce se tak vytratí, např. „*Sin embargo, mi padre se saltó la ciencia a la torrera y antes de irse...*“ – „*Otec se tím však ani trochu nevrzušoval, než odjel...*“

h) Paráfrasis metafórica (metaforická parafráze)

Podobně jako v předchozím případě překladatel užije opisu, ale snaží se zachovat alespoň částečně expresivnost dané frazeologické jednotky v původním jazyce jinými prostředky. „*Por eso es apasionante seguir los detalles desde la barrera, como yo.*“ Přeloženo jako „*A proto je tak vzrušující sledovat detaily z první řady, jako to dělám já.*“

i) Otros recursos (jiné prostředky)

V některých případech překladatelé volí další postupy, např. *compensación* (kompenzace), k té může dojít, pokud chybí vhodná možnost překladu frazeologické jednotky v textu původním a překladatel pro text v cílovém jazyce použije jinou

frazeologickou jednotku, např. „¿Así que Jamaica John anda cabizbajo? Mi pobre pirata *de capa caída*. ” bylo přeloženo jako “Takže Jamaica Johnovi *spadl hřebínek?* Chudinka moje pirátská.”. V tomto případě frazeologická jednotka *capa caída* nebyla přeložena, ale aby byl význam zachován, bylo přídavné jméno *cabizbajo* přeloženo frazeologickou jednotkou *spadnout hřebínek*.

Dalším možným postupem, který do této skupiny Gutiérréz Rubio řadí je *omisión* (vynechání) frazeologické jednotky, důvodem může být buď chyba překladatele anebo danou jednotku překladatel považuje za přebytečnou, protože nepřináší nic nového a podstatného do sdělení.⁴

Na základě této klasifikace Gutiérréz Rubio analyzuje celkem 192 výskytů 30 různých frazeologických jednotek v paralelním španělsko – českém korpusu InterCorp. Upozorňuje na skutečnost, že pro některé frazeologické jednotky byl vygenerován pouze jeden výskyt, zatímco pro jednotku *pasar por alto* bylo zaznamenáno a následně analyzováno 78 výskytů užití, což odpovídá přibližně 44 % analyzovaného vzorku.

Dochází k následujícím zjištěním: nejčastějším překladatelským postupem byla *paráfrasis* (celkem užitá v 112 případech), což sám autor nepokládá za příliš překvapivé vzhledem k tomu, že se jedná o frazeologické jednotky z tak specifické oblasti jako jsou býčí zápasy. Dalšími hojně využívanými postupy bylo užití *UF equivalente* (užito v 36 případech) a *UF idéntica* (užito v 28 případech), dále *UF semiidéntica* (užita pouze v 6 případech), *paráfrasis metafórica* (užita v čtyřech případech), *semicalco* a *omisión* (oba postupy byly zaznamenány pouze ve dvou případech), *compensación* a *calco* byly využity pouze jednou. Nebyl zaznamenán žádný výskyt užití *UF aparente*. Výsledky zachycuje tabulka uvedená na následující straně.

---

⁴ GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique. Tauromaquia en traducción: Motivación fraseológica y estrategias traductológicas (español-checo). Linguistica Pragensia. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/96879/1484035_enrique_guti%c3%a9rez_rubio_48-60.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Tabulka č. 1: Překladačské postupy uplatněné při překladu frazeologických jednotek z oblasti taumachie

Překladačský postup	Výskyty	%
UF idéntica	28	14,6
UF semiidéntica	6	3,1
UF equivalente	36	18,8
UF aparente	0	0
Calco	1	0,5
Semicalco	2	1
Paráfrasis	112	58,3
Paráfrasis metafórica	4	2,1
Compensación	1	0,5
Omisión	2	1

Zdroj: E. Gutiérrez Rubio, 2016

6 Závěr teoretické části

V teoretické části byla krátce představena frazeologie jako věda a následně jsme se soustředili na jednotky, které tato disciplína zkoumá. Osvětlili jsme pojmy frazém a idiom v pojetí Františka Čermáka, a pojem frazeologická jednotka, který užívá Gloria Corpas Pastor a je vlastní španělskému prostředí. Z jejich definic zkoumaných jednotek je jasné, že zatímco František Čermák do oblasti frazeologie řadí i jednoslovné výrazy, frazémy lexikální, tak Gloria Corpas Pastor je za součást této oblasti nepovažuje. Oba autoři shodně a při nejedné příležitosti poukazují na rozmanitost názorů a neexistenci jasně daných charakteristických rysů, spíše pracují s vlastnostmi, které se nejčastěji objevují u autorů z jejichž prací vychází. Pro jasnější představu, jaké rysy jsou frazeologickým jednotkám vlastní, jsme následující kapitolu věnovali těm, které navrhuje Corpas Pastor.

Následující část jsme věnovali problematice překladu frazeologických jednotek. Nejprve jsme objasnili, z jakých důvodů je tato oblast pro překladatele nelehkým úkolem. Poté jsme se věnovali samotnému procesu překladu v podání Glorie Corpas Pastor. V poslední části jsme se zaměřili na konkrétní překladatelské postupy, které autoři využívají. Představili jsme si devět různých překladatelských postupů na základě klasifikace, kterou navrhuje Enrique Gutiérrez Rubio ve svém výzkumu. Součástí této části bylo také seznámení s výsledky, ke kterým dospěl a které využijeme pro porovnání v praktické části naší práce.

II PRAKTICKÁ ČÁST

7 Metodologie

V této části se budeme soustředit na frazeologické jednotky obsahující komponent *nariz* a *nos*. Naším cílem v první části bude zmapovat frazeologické jednotky obsahující námi vybraný komponent, které se vyskytují v překladové literatuře. K tomu využijeme nástroj Českého národního korpusu InterCorp, což je paralelní korpus, který obsahuje stejné texty v jejich různých jazykových verzích.

Nejprve budeme pracovat se španělským korpusem InterCorp v15 – Spanish, ve kterém pomocí CQL (corpus query language) dotazu – [lemma = “nariz“], vyhledáme všechny výskyty lexému *nariz* a z nich vyselektujeme pouze ty případy, ve kterých bude součástí frazeologické jednotky. Význam těchto jednotek následně popíšeme. Jako primární zdroje nám poslouží slovník *Diccionario de la lengua española* od Španělské královské akademie (Real Academia Española), frazeologický slovník *Diccionario de fraseología española* od autorů Jesúse Cantery a Pedra Gomis Blanca a online databáze *Biblioteca fraseológica y paremiológica* vytvořena Institutem Cervantes. Také případně doplníme navrhovaný český překlad s pomocí *Velkého španělsko – českého slovníku* od Josefa Dubského a kolektivu autorů nebo online slovníku Lingea. Podobným způsobem budeme následně postupovat i v případě češtiny, pro vyhledávání v korpusu InterCorp v15 – Czech použijeme CQL dotaz: [lemma = “nos“], pro vysvětlení významu budeme využívat *Slovníky české frazeologie a idiomatiky* od Františka Čermáka, Jiřího Hronka a Jaroslava Machače. V případě, že nám uvedené zdroje neposkytnou dostatečné informace, význam doplníme na základě jiných adekvátních pramenů.

Vzhledem k tomu, že následující část bude věnována translatologické analýze konkrétních překladatelských řešení, tak pro vyhledávání využijeme funkci “text. sclang“, která umožňuje filtrování příkladů podle jejich zdrojového jazyka, abychom mohli pracovat pouze s přímými překlady buďto ze španělštiny do češtiny nebo z češtiny do španělštiny.

Předmětem části následující bude zmíněná translatologická analýza. Zde budeme vyhledávat již konkrétní frazeologické jednotky s tím, že zároveň zarovnáme španělský InterCorp s českým (a následně budeme podobně postupovat pro analýzu překladu českých frazeologických jednotek do španělštiny). Naším cílem bude zachytit různá překladatelská řešení, pro která uvedeme příklady excerpované z InterCorpu (pokud se bude nějaké řešení opakovat uvedeme pouze jeden příklad), ta poté okomentovat a roztřídit.

Výsledky roztřídíme podle kritérií vycházející z klasifikace, kterou aplikuje Enrique Gutiérrez Rubio (2016). Vzhledem k rozsahu vzorku, se kterým budeme pracovat, jsme se jeho klasifikaci rozhodli částečně zjednodušit. V námi navrhované klasifikaci nebudeme rozlišovat *calco* a *semicalco fraseológico*, dále zahrneme do jedné skupiny *paráfrasis* a *paráfrasis metafórica*. Podobu pozměněné klasifikace ilustruje níže uvedená tabulka. Na závěr také krátce porovnáme výsledky našeho zkoumání s výsledky Gutiérrez Rubia, které jsme si představili v části teoretické.

Tabulka č. 2: Srovnání klasifikace překladatelských postupů dle Gutiérrez Rubia a námi navrhované klasifikace

Klasifikace dle E. Gutierréz Rubia	Navrhovaná klasifikace
UF idéntica	UF idéntica
UF semiidéntica	UF semiidéntica
UF equivalente	UF equivalente
UF aparente	UF aparente
Calco fraseológico	Calco fraseológico
Semicalco fraseológico	
Paráfrasis	Paráfrasis
Paráfrasis metafórica	
Otros recursos	Otros recursos

Zdroj: Vlastní

8 Význam frazeologických jednotek

8.1 Výchozí jazyk: španělština

1. Arrugar la nariz – Ve slovníku *Diccionario de fraseología española* jsou uvedeny dva možné významy: „*Poner mala cara en señal de desacuerdo*“ nebo „*manifestar desagrado o desacuerdo*“, ty bychom mohli parafrázovat jako vyjádření nesouhlasu grimasou nebo dáni najevo nelibosti, odporu či nesouhlasu s něčím (Cantera a Gomis Blanco, 2007, s. 37).

2. Asomar la nariz/las narices (en/por un lugar) – *Biblioteca fraseológica y paremiológica* uvádí dva částečně odlišné významy této frazeologické jednotky, první z nich je: „*Hacer acto de presencia*“, můžeme ji tedy použít, pokud chceme mluvit o někom, kdo někde přišel nebo se tam objevil, např. „*La discusión era tan violenta que algunos vecinos, pensando que iba a haber pelea, asomaron las narices dispuestos a intervenir.*“

Druhý možný význam definuje takto: „*Aparecer en un lugar, especialmente para averiguar lo que ocurre*“, to bychom mohli chápat jako někde se objevit, zvláště za účelem zjištění, co se děje. Je zde také uvedeno, že *asomar la nariz/las narices* může být synonymem frazeologické jednotky *meter la nariz/las narices (en algún sitio)*, v tom případě je význam pejorativní, a to vměšovat se do cizích záležitostí.⁵

3. Darle a alguien en la nariz algo – Jak uvádí Španělská královská akademie, tato frazeologická jednotka může mít dva různé významy, první z nich definuje takto: „*Percibir su olor*“ (cítit zápach/vůni něčeho), a uvádí příklad: „*Le dio en la nariz lo que había de comer.*“ (do češtiny bychom mohli přeložit jako: „Ucítil/Zacítit vůni toho, co bylo k jídlu.“. Druhým možným významem je někoho podezřívát nebo tušit, co se chystá udělat. Španělská královská akademie uvádí pro vysvětlení významu pouze dvě synonymní slovesa, a to *sospechar* a *barruntar*.⁶ Také *Velký španělsko – český slovník* nabízí příklady pro přiblížení významu: „*me da / está dando en la nariz*“ a ty překládá jako „*cítím to*“ nebo „*tuším to*“. V případě, že hovoříme o cítění zápachu či vůně, tak je možné užít frazeologický ekvivalent v češtině, a to *udeřit do nosu*, Dubský uvádí následující příklad: „*le dio en la nariz*“, který překládá jako „*udeřilo ho to do nosu*“ (1993, s. 248).

⁵ CENTRO VIRTUAL CERVANTES. Biblioteca fraseológica y paremiológica. Instituto Cervantes. [cit. 03-29-2023]. Dostupné online z: https://cvc.cervantes.es/lengua/biblioteca_fraseologica/r2_baran/repertorio_1_11.htm.

⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. Diccionario de la lengua española [online]. Vyd. 23. Madrid, 2014 [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://dle.rae.es/>.

4. Darse de narices con alguien/contra algo – *Biblioteca fraseológica* nabízí dva možné významy této frazeologické jednotky v závislosti na tom, zda se pojí s předložkou *con* nebo *contra*. Pokud se pojí s předložkou *con*, hovoříme zpravidla o lidech, a význam zní takto: „*Encontrarse inesperadamente con alguien*“, v češtině bychom význam chápali jako *s někým se nečekaně potkat*, např. „*Hoy he tenido verdadera mala suerte: Apenas salgo a la calle y me doy de narices con un amigo al que le debo una fuerte suma de dinero.*“

V druhém případě se neuzívá tato frazeologická jednotka ve spojitosti s lidmi, ale s nějakou věcí, o kterou člověk zakopne nebo do ní narazí a uhoří se do obličej. *Biblioteca fraseológica* uvádí tento příklad: „*Estaba tan oscuro, que no pude evitar darme de narices contra la esquina de la puerta.*“ (mohli bychom přeložit jako: „Byla taková tma, že jsem se tomu nemohl vyhnout a vrazil jsem do rohu dveří.“).⁷ Dubský uvádí pouze *darse de narices con* (una cosa) a to překládá jako *vrazit nosem do něčeho* (1993, s. 248).

5. De narices – Tato frazeologická jednotka funguje jako intenzifikátor (podobně jako *muy* nebo *mucho*), Španělská královská akademie uvádí konkrétní příklad, a to „*Hacia un calor de narices*“, daný příklad bychom mohli přeložit například jako: „Byla obrovská zima.“⁸

6. Dejar a alguien con un palmo de narices – V *Diccionario de la lengua española* najdeme tuto definici: „*Chasquearlo, privándolo de lo que esperaba conseguir.*“, význam chápeme jako tropit si z někoho žerty nebo ho obelstít a připravit ho o něco, co očekával, že získá.⁹ V konzultovaných dvojjazyčných slovnících jsme zaznamenali poměrně velké množství možných překladů této frazeologické jednotky. Internetový slovník od Lingea nabízí možný překlad do češtiny jako *udělat někomu čáru přes rozpočet*¹⁰. Trup a Bakytová překládají *dejar a alguien con un palmo de narices* jako *vodit někoho za nos* – a uvádějí také možné varianty *dejar a alguien con tantas narices* (1996, s. 300). Dubský uvádí překlad *nechat někoho stát s dlouhým nosem* nebo *vystřelit si z někoho* (1993, s. 248).

7. En sus propias/mismas narices (de alguien) – Cantera a Gomis Blanco definují význam této frazeologické jednotky takto: „*En su propia presencia; delante de él mismo*“, to bychom mohli přeložit jako ve něčí vlastní přítomnosti, přímo před ním samotným (2007, s. 266). *Španielsko – slovenský frazeologický slovník* uvádí dva možné významy a překlady. Prvním

⁷ CENTRO VIRTUAL CERVANTES, pozn. 5

⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

⁹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

¹⁰ LINGEA. Španělsko – český praktický slovník Lingea. [online]. Brno: Lingea. [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/>.

z nich je *priamo/rovno před nose* (*přímo před nose*), např. „*Es absurdo, eso ocurre en tus propias narices.*“, druhým uvedeným významem je *z mosta do prosta; bez okolkov* (přímo, bez okolků), uvádí také příklad „...*si tuviera alguna queja le soltaba ahora mismo, en sus narices.*“ to bychom mohli přeložit jako „...kdybych měl nějakou stížnost, tak bych mu to napřímo (nebo do očí) řekl.“ (Trup a Bakytová, 1996, s. 301).

8. Meter la nariz/las narices en algo – Jak je uvedeno výše, *meter la nariz/las narices en algo* může mít velmi podobný význam jako jednotka *asomar la nariz/las narices*, znamená to vměšovat se či plést se do cizích záležitostí, a to bez vyzvání. Definice, kterou uvádí *Biblioteca fraseológica* zní takto: „*Inmiscuirse o entrometerse en un asunto que no le incumbe.*“ Uvádí také příklad pro ilustraci: „*Preocúpate de tus cosas y no metas las narices en mis asuntos, que nada te importan.*“, ten bychom mohli přeložit jako: „Starej se o své věci a nestrkej nos do mých záležitostí, do kterých ti nic není.“¹¹ Všechny námi konzultované zdroje uvádějí téměř totožné vysvětlení významu jako zmíněná *Biblioteca fraseológica*. Dubský navrhuje překlad jako *strkat do něčeho nos* nebo *šťourat do něčeho* (1993, s. 248).

9. Nariz aguileña – Internetový slovník Linge a *Velký španělsko – český slovník* shodně uvádějí doslovný překlad této frazeologické jednotky, a to „*orlí nos*“¹². Španělská královská akademie definuje její význam jako „*Nariz que es delgada y algo corva, a semejanza del pico del águila.*“¹³ *Nariz aguileña* vyjadřuje, že má někdo atypický tvar nosu, konkrétně se jedná o dlouhý a konci zahnutý nos, který se podobá zobáku orla.

10. Nariz griega – Definice, kterou najdeme v *Diccionario de la lengua española* zní takto: „*nariz que ofrece un perfil continuo con la frente*“. Člověk s takovýmnosem, má nos zcela rovný bez jakýchkoli hrbolků či nedokonalostí a díky tomu tvoří souvislou linii s čelem, pokud se na dotyčného koukáme z profilu. Internetový slovník Linge uvádí doslovný překlad této kolokace a to „*řecký nos*“.¹⁴

11. Nariz respingona – Slovník od Španělské královské akademie definuje *nariz respingona* jako „*nariz levantada hacia arriba*“, pokud někom řekneme, že má takový nos, tak je špička jeho nosu zahnutá směrem nahoru.¹⁵ Internetový slovník od Linge uvádí pro překlad hovorový výraz „*pršák*“. *Velký španělsko-český slovník* vysvětluje význam spojení *nariz respingona* jako

---

¹¹ CENTRO VIRTUAL CERVANTES, pozn. 5

¹² LINGEA, pozn. 10

¹³ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

¹⁴ LINGEA, pozn. 10

¹⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

nos směrem do výšky a také nabízí další výraz pro překlad a to „*pršolka*“ (Dubský a kol., 1993, s. 543).

12. ¡ Ni qué narices! – Cantera a Gomis Blanco uvádí, že se tato frazeologická jednotka užívá, pokud někdo chce zareagovat na to, co bylo právě řečeno, chce se vůči dané věci ohradit a vyjádřit svůj nesouhlas (2007, s. 266). *Velký španělsko – český slovník* nabízí více variant překladu, např. *ani náhodou, čerta starého* (*Španielsko – slovenský frazeologický slovník* uvádí podobnou frazeologickou jednotku – *čerta rohatého!*). Další variantou pro češtinu je anteponování zájmena *jaképak* (popřípadě může být užito *jakýpak* či *jakápak*) před diskutovanou věc, se kterou člověk nesouhlasí, například: *qué juventud ni qué narices!* bychom přeložili jako „*jakápak mládež!*“ (Dubský a kol. 1993, s. 248).

13. No ver alguien más allá de sus narices – Podle Španělské královské akademie se tato frazeologická jednotka slouží pro označení člověka, který není příliš bystrý a prozíravý.¹⁶ *Biblioteca fraseológica* dodává, že se tato jednotka užívá, pokud si někdo neuvědomuje něco naprosto zjevného právě protože není dostatečně chytrý nebo protože je předpojatý. Význam je definován následovně: „*No darse cuenta de algo evidente, en especial por ser poco inteligente o por obcecarse en una idea. Tener ideas preconcebidas. Ser de mente limitada.*“ Pro přiblížení významu je zahrnut také příklad: „*Tú no eres capaz de comprender la gravedad de la situación porque no ves más allá de tus narices.*“¹⁷ *Velký španělsko – český slovník* nabízí překlad „*nevidět si na špičku nosu*“ (Dubský a kol., 1993, s. 248).

8.2 Výchozí jazyk: čeština

1. Dát/dostat do nosu/po nose – *Dostat do nosu* nebo *po nose* znamená dostat silnou ránu do nosu, do obličeje nebo být zmlácen. Často se také užívá *dát někomu do nosu* (nebo *po nose*). Tuto frazeologickou jednotku užíváme zvlášť v situaci, kdy silnější člověk udeří slabšího, aby zastavil jeho nepřijemné, neodbytné či dotíravé chování. Je také možné říct, že dal někdo někomu do nosu omylem při náhodném pohybu (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 465–466).

2. Dát si/dávat si do nosu – Pokud řekneme, že si někdo dává do nosu, myslíme tím, že užívá něčeho dobrého, a to hodně, s rozkoší, chutí, popřípadě i živostí. Často tento frazém užíváme ve spojitosti s jídlem a pitím, pokud někdo něco jí nebo pije a nijak se přitom neomezuje. Konotace může být pozitivní i negativní (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 465).

---

¹⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

¹⁷ CENTRO VIRTUAL CERVANTES, pozn. 5

3. Dát/přinést někomu něco/všechno až/přímo pod nos – Pokud někdo někomu něco donese až pod nos, tak někomu poslouží nebo mu přinese už hotové věci, aby je nemusel dělat nebo aby na ně nezapomněl. Většinou se jedná o obětavého a pozorného člověka, který dělá mnoho věcí či laskavostí, a to zejména věci všedních nebo prostých, pro např. svého nadřízeného. Je také možné říct *dostat něco až pod nos*. Konotace je obvykle negativní, jestliže o někom říkáme, že dostane nebo si nechá přinést všechno až pod nos, často tím chceme naznačit, že je líný a nechá za sebe jiné dělat i věci, které nejsou nijak složité (Čermák, Hronek a Machač., 2009, s.466).

4. Dělat/udělat na někoho dlouhý/dlouhej nos – Jak uvádí Čermák, Hronek a Machač, *dělat na někoho dlouhý nos* znamená někomu se vysmívat a dávat najevo svůj triumf, a to zejména škodolibě a vítězoslavně. Tuto frazeologickou jednotku užíváme, hovoříme-li nejčastěji o dítěti (může se ale samozřejmě jednat i o dospělého), které rozpustile a uličnicky dělá dlouhý nos na druhého, který neuspěl ve své snaze. Činí tak směrem k druhému, a to přiložením jedné ruky nebo obou za sebou palcem k nosu a s roztaženými prsty vzhůru (2009, s. 465).

5. Chytout se za nos – Čermák, Hronek a Machač popisují význam této frazeologické jednotky jako uvědomění si nebo poznání své chyby, hloupého a často domýšlivého jednání při konfrontaci s faktem. Často tento frazém používáme v imperativu, aby se se druhý člověk zamyslel nad svým chováním (2009, s. 466).

6. Jít pořád/rovně/rovnou za nosem – Dle Čermáka, Hronka a Machače se *jít pořád/rovně/rovnou za nosem* užívá, pokud člověk nebo zvíře jde přímo a bez odbočování rovně dopředu. Často se používá, pokud se člověk nachází v novém a neznámém prostředí, a hledá nějaký cíl. Obvykle se užívá v imperativu jako familiární, žertovná rada jako reakce na dotaz ohledně cesty. Stojí také za zmínku, že existuje frazeologická jednotka *jít za nosem*, význam těchto dvou téměř totožných jednotek se podle Čermáka jemně liší, *jít za nosem* je spojeno s čichem, jde-li někdo nebo nějaké zvíře za nosem, tak míří přímo a bez odbočování ke zdroji nápadného pachu nebo vůně (2009, s. 466).

7. (Mít) dobrý/dobřej nos (na něco) – *Mít na něco dobrý nos* znamená mít cit a umět něco překvapivě spolehlivě, popř. dopředu rozpoznat, vytušit, předvídat nějaký nadcházející jev, nebo událost. Může se také vztahovat na neobyčejně jemný a citlivý čich, který někdo má buď přirozeně anebo ho získal dlouhým cvikem a zkušeností, a je tak schopný rozpoznat charakteristické vůně a pachy. Někdy se také užívá bez adjektiva *dobrá (mít na něco nos)* anebo

se komponent *nos* zamění za *čich/čuch*, a to bez změny významu (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 467).

8. Mít/nosit nos nahoru/vzhůru/vysoko – Pokud o někom řekneme, že má nebo nosí nos nahoru, chceme tím vyjádřit, že někdo je anebo se se chová pyšně, domýšlivě, popř. vůči druhým i přezíravě (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 467).

9. Nabulíkovat něco někomu na nos/věšet někomu bulíky na nos – *Slovník spisovného jazyka českého* uvádí, že *nabulíkovat něco někomu* nebo *mu věšet bulíky na nos* znamená říkat dotyčnému nepravdy a tím ho oklamat nebo ho zesměšnit.¹⁸ Čermák dále doplňuje, že pokud člověk někomu věší bulíky na nos (nebo mu něco nabulíkuje na nos), obvykle mu předává falešnou nebo přehnanou informaci a činí tak vůči druhému vypočítavě nebo zlomyslně. Jak uvádí oba umíněné zdroje, slovo *bulík* může mít dva významy, označuje buďto mladého vola (býčka) nebo hlupáka (Čermák, Hronek a Machač, 2009, 62).

10. Nejít někomu něco pod nos – Tato frazeologická jednotka užívá, pokud nastane situace, že se někomu něco nelíbí, je z toho rozlazený anebo ho to dráždí. Může se jednat o něčí chování, slova, nějakou novou skutečnost anebo třeba názor druhého člověka, pro ilustraci uvádí následující příklad: „*Z práce ho vyhodili, protože nešel panu šéfovi pod nos.*“ (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 467).

11. Ohrnout/ohrnovat nos nad něčím/někým – Dle Čermáka *ohrnout* nebo *ohrnovat nos nad něčím* nebo *někým* znamená projevovat své opovržení nad něčím, popřípadě někým, jako reakci na horší, neuspokojivou nebo jen obyčejnou kvalitu nabízené věci (může se také jednat o nepohodlí místa nebo třeba druhého člověka). Taková reakce zahrnuje lehké zašklebení a pozdvižení nosu. Je také možné říct, že člověk ohrnuje nos, pokud se povýšeně vyjadřuje o něčem/někom anebo něco odmítá, např. „*Nad naší chatou ohrnoval nos, a teď je rád, když mu ji na dovolenou půjčíte.*“ (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s.).

12. Propít nos mezi očima – Tuto frazeologickou jednotku užíváme, pokud o někomu chceme říct, že příliš pije, je velký alkoholik, nevybíravý v pití a je schopen propít všechn majetek, i ten nejmenší. Často se používá v kondicionálu (např. „*Propil by nos mezi očima.*“) a zvláště ve spojení s muži (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 468).

---

¹⁸ ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV, Slovník spisovného jazyka českého, [online], Ústav pro jazyk český AV ČR, 2011. Dostupné online z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledat=Hledat&heslo=nos&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

13. Přelítnout někomu něco přes nos – Často říkáme, že něco někomu přelítlo přes nos, pokud je někdo náhle podrážděný a nepříjemný, a my neznáme důvod jeho špatné nálady, a proto je pro nás jeho chování nepochopitelné (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 468)

14. Tahat někoho za nos – *Tahat někoho za nos* znamená někomu něco namlouvat nebo ho klamat, plést, uvádět ho do pochybnosti, někdy tak člověk může činit pouze žertovně. Většinou se takto člověk chová k někomu důvěřivému, nezkušenému druhému, např. „*Žila v přesvědčení, že to s ní Ota myslí vážně. A on ji zatím celé roky tahal za nos.*“ V některých případech dotyčný činí dobromyslně svým tvrzením, slibem, obsahem svého vyprávění a podobně (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 469).

9 Korpusová analýza

9.1 Výchozí jazyk: španělština

1. Arrugar la nariz

V paralelním korpusu InterCorp jsme zaznamenali tři příklady užití frazeologické jednotky *arrugar la nariz*, v překladu bylo využito přímého ekvivalentu ve variantách *krčit* a *nakrčit nos*. Zaznamenali jsme také jeden výskyt spojení doplněného o předložku *ante*, což bylo přeloženo jako *krčit nos nad něčím*, tato varianta se užívá, pokud mluvčí uvádí konkrétní důvod pro vyjádření nesouhlasí či nelibosti.

(Na/po) krčit nos (nad něčím) - Pro výraz *(na)krčit nos (nad něčím)* uvádí *Slovník české frazeologie a idiomatiky* tento význam: *naznačovat, vyjadřovat n. vyjádřit, naznačit (grimasou a pokrčením nosu) svou lehkou nelibost nebo nedůvěřivý odpor k něčemu*. Pokud nějaký člověk krčí nos, tak se zamračí, jako kdyby cítil nějaký nepříjemný zápach, a kůže na jeho nose se skutečně nakrčí (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 1179).

Překladačský postup: UF idéntica

La chica arrugaba la nariz , irritada.	
Dívka rozmrzele nakrčila nos .	
Pérez-Reverte, A.: El Club Dumas, Barcelona 1993	Anežka Charvátová, 1965

El chico arruga la nariz ante esa mano amoratada que ofrece un aspecto tan deplorable, como si la hubieran machacado y después inflado con aire, y observa el delicado revoloteo de las manos enrojecidas de su madre en torno al dedo perdido.	
Chlapec krčí nos nad modrofialovou rukou, která vypadá tak žalostně, jako by ji rozmačkali a potom nafoukli vzduchem, a pozoruje jemné kroužení matčiných zčervenalých rukou kolem ztraceného prstu.	
Marsé, J.: Caligrafía de los sueños, Barcelona, 2011	Marie Jungmannová, 2012

2. Asomar la nariz/las narices – Korpus vygeneroval celkem osm výsledků výskytu této frazeologické jednotky, z nichž byly čtyři přeloženy českým ekvivalentem *(ne)vystřčit (ani) nos*. Dále byla užita spojení *někam nakouknout* a *někde se ukázat*, která odpovídají významu „*Hacer acto de presencia*“ uvedeném v *Biblioteca fraseológica y paremiológica*. Zajímavým příkladem užitím byl poslední uvedený příklad excerptovaný z InterCorpu, *asomar la nariz* bylo užito ve smyslu dát se do řešení nějaké záhady/tajemství, a následně přeloženo jako *odkrýt závoj tajemství*.

(Ne) vystřčit (ani) nos (ze dveří) - Člověk, který nevystřčí ani nos ze dveří, zůstává stále uvnitř nebo doma, nikam nechodí, a to z různých důvodů, např. z lenosti a pohodlí, nebo také ze strachu či obav (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 1212).

Překladatelský postup: UF idéntica

La gente se encerró en sus hogares, sin atreverse a asomar la nariz a la calle, hasta que la Guardia se metió en las casas para sacarlos a golpes y obligarlos a formar fila para rendir el postrer homenaje al Amo, quien ya comenzaba a heder entre las velas de cera virgen y los lirios enviados en aeroplano desde Florida.	
Lidé se uzavřeli ve svých domovech a neodvažovali se vystřčit ani nos , až je policie musela ranami vyhnat ven a přinutit, aby se seřadili a uctili poslední památku Otce vlasti. Mezi voskovicemi a liliemi, zaslánými letecky až z Floridy, už pravda začínal zavánět.	
Allende, I.: Eva Luna, Buenos Aires, 1996	Alena Jurionová, 2006

Někam nakouknout

Překladatelský postup: Paráfrasis

He asomado la nariz , y huele a ni se sabe, con tantos libros y tantos papeles sin recoger.	
Jenom jsem tam nakoukla . Smrdí to tam bůhví čím a válí se tam tolik knížek a papírů.	
Torres, Maruja. Mientras vivimos, Barcelona, 2004	Radovan Beneš, 2004

Ani (živá) noha někde nebýt/někam nepáchnout – Tuto frazeologickou jednotku užíváme v případě, že na nějakém místě vůbec nikdo není nebo se tam nechystá jít (Zaorálek, 1947, s. 215).

Překladačský postup: UF equivalente

A excepción suya, me aseguró, ningún real visceralista asoma la nariz por el café.	
Kromě něho, ujistil mě, nepáchne do kavárny ani jedna bludrealistická noha .	
Bolaño, R.: Los detectives salvajes, Barcelona, 1998	

Někde se ukázat

Překladačský postup: Paráfrasis

- ¿ Debo suponer que hasta que vuelvas a necesitarnos no vas a asomar la nariz por estos lados?	
" Mám si myslet, že dokud nás nebudeš znovu potřebovat, ani se tu neukážeš? "	
Sacheri, E.: La pregunta de sus ojos, Buenos Aires, 2009	Vladimír Medek, 2012

Odkrýt závoj tajemství

Překladačský postup: Paráfrasis

Pero mucho más miedo me daba, se lo aseguro, asomar la nariz en la naturaleza de mi suerte.	
Ale mnohem víc jsem se bál, to vás ujišťuju, odkrýt závoj tajemství , proč jsem měl takovou kliku.	
Bolaño, R.: Los detectives salvajes, Barcelona, 1998	Anežka Charvátová, 2008

3. Darle a alguien en la nariz algo – V korpusu jsme zaznamenali pouze jeden výsledek užití této frazeologické jednotky, jednalo se o význam spojený s čichem, v druhém významu (podezřívát někoho, tušit něco) jsme žádný příklad bohužel nezaznamenali. Monika Baďurová přeložila pomocí frazeologické jednotky *uderit do nosu*, kterou najdeme jako vhodný ekvivalent ve *Velkém španělsko – českém slovníku* (Dubský a kol., 1993, s. 248).

Praštit/udeřit vůně/zápach/smrád přes nos/do nosu – Pokud hovoříme o tom, že někdo ucítil nějaký silný zápach, tak v češtině řekneme, že ho to praštilo přes nos. Obvykle se ovšem jedná o nějaký nepříjemný a silný zápach, zatímco ve španělštině tato negativní konotace chybí (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 468).

Překladačský postup: UF idéncia

Una oleada de ajo le dio en la nariz y apenas pudo contener el sobresalto de su estómago.	
Do nosu ji udeřil závan česneku a jen tak tak zadržela zdvihající se žaludek.	
Allende, I: El reino del Dragon de Oro, 2003	Monika Baďurová, 2004

4. Darse de narices con alguien – Tato frazeologická jednotka se v korpusu InterCorp vyskytuje ve třech případech, dva z nich byly přeloženy jako *srazit se* (zaznamenali jsme dvě varianty – *srazit se s někým* nebo *s něčím pohledem*). Ve třetím případě překladač jinou možnost: *vrazit do někoho*. Ani v jednom z případů nebylo k překladu do češtiny použito frazeologické jednotky.

Srazit se s něčím pohledem

Překladačský postup: Paráfrasis

Al abrir, Mónica se dio de narices con mi mirada .	
Když otevřela, srazila se s mým pohledem .	
Etxebarria, L.: Beatriz y los cuerpos celestes, Madrid, 2002	Hana Kloubová, 2011

Vrazit do někoho

Překladačský postup: Paráfrasis

Hasta que un día, haciendo compras en El Corte Inglés, me di de narices con Borja .	
Dokud jsem jednoho dne při nákupu v Corte Inglés nevrazila přímo do Borchy .	
Etxebarria, L.: Amor, curiosidad, prozac y dudas, Barcelona, 2006	Hana Kloubová, 2007

5. De narices – Spojení *de narices* zvyšuje míru intenzity, přesný frazeologický ekvivalent bychom v češtině hledali jen obtížně. Nicméně prostředků k vyjádření zesílení intenzity je poměrně velké množství. Často se k vyjádření zvýšené intenzity využívají například tato slova: *velmi, zcela, zvlášť, strašně, pěkně* a další. Takové výrazy zpravidla stojí před adjektivem, adverbium nebo slovesem, a zesilují tak intenzitu vlastnosti, okolnosti či stav, které vyjadřují (*Obtěžoval ji velice nepříjemný muž; Cítil se velmi unavený; Měla ho moc ráda; Strašně se nudil.*)¹⁹ V korpusu jsme našli dva příklady užití *de narices* s různými překlady, první možností byl překlad daného spojení jako *tvrdě* a v druhém případě bylo použito adverbium *zatraceně*.

Tvrdě

Překladačský postup: Paráfrasis

No le dijo que la única vez que ella intentó volar sola se estrelló de narices contra la realidad, porque no quería plantar ideas subversivas en la mente de la chiquilla.	
Už Elize ovšem neřekla, že jedinkrát, kdy se pokusila jednat sama za sebe, střetla se tvrdě s realitou, jelikož nechtěla dítěti plést hlavu podvratnými myšlenkami	
Allende, I.: Hija de la fortuna, Barcelona, 1999	Monika Baďurová, 2003

Zatraceně

Překladačský postup: Paráfrasis

Rara de narices .	
Zatraceně zvláštní.	
Pérez-Reverte, A.: La reina del sur, Madrid, 2002	Vladimír Medek, 2005

¹⁹ Marek Nekula (2017): INTENZIFIKAČNÍ ČÁSTICE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné online z: <https://www.czechency.org/slovník/INTENZIFIKA%C4%8CN%C3%8D%20%C4%8C%C3%81STICE>.

6. Dejar a alguien con un palmo de narices – Korpus vygeneroval dva výskyty této frazeologické jednotky. První variantou překladu bylo „*nechat někoho s protáhlým obličejem*“ a v druhém případě byl *obličej* zaměněn za *nos*, tuto variantu jsme ve *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* ale nenalezli.

Protáhnout obličej – Tato frazeologická jednotka označuje reakci na nepříjemnou zprávu, změnu nebo zjištění. Člověk skutečně protáhne obličej tím, že protáhne svůj výraz a poklesne bradou, aby projevil zklamání, případně se nespokojeně a zklamaně se zašklebí. Někdy se také užívají varianty *protáhnout ksicht* nebo *udělat dlouhý obličej/ksicht* (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 478)

Překladatelský postup: UF equivalente

„De todos modos, aquel desgraciado a punto estuvo de dejar a Serrano y a todos con un palmo de narices , eso yo lo vi con estos ojos.“	
„V každém případě ten nešťastník málem nechal Serrana i ostatní s protáhlým obličejem , to jsem viděl na vlastní oči.“	
Marsé, J.: Rabos de lagartija, 2000	Marie Jungmannová, 2007

Protáhnout nos

Překladatelský postup: Paráfrasis

„Bueno, pero dejó a sus perseguidores con un palmo de narices “	
„Dobře, ale jeho pronásledovatelé protáhli nos .“	
Marsé, J.: Rabos de lagartija, 2000	Marie Jungmannová, 2007

7. En sus propias/mismas narices – Zaznamenali jsme devět výsledků užití této frazeologické jednotky a celkem pět různých variant překladu. Nejčastěji, konkrétně v pěti případech, překladatelé volili ustálené slovní spojení *přímo před nosem*. Také jsme zaregistrovali další dvě varianty obsahující lexém *nos* v českém překladu, a to *přímo pod nosem* a *přímo u nosu*. Dva z analyzovaných výsledků obsahovaly v českém překladu lexém *oči*, přeloženy byly jako *rovnou do očí* a *přímo před očima*.

Přímo pod/před nosem u/nosu – Řekneme-li, že má někdo něco přímo pod/ před nosem, má danou věc velmi blízko. Tato frazeologická jednotka se užívá například, když někdo něco hledá

a nemůže hledanou věc najít, přestože je v jeho blízkosti, nebo když se něco děje v jeho bezprostřední blízkosti. Často se také užívá v situacích, kdy jeden člověk něco nestihne (např. autobus), nebo je někdo další v něčem rychlejší a může něco vzít prvním před nosem (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 470, 613, 629).

Překladatelský postup: UF idéntica

¡ Que en mi Café y en mis propias narices , una mierda de encargado que es lo que eres tú, me rompiese las cosas porque sí, porque le daba la gana	
Aby mi v mé vlastní kavárně a mně přímo před nosem takový posraný vrchní jako ty rozbíjel věci jen tak pro nic za nic, že mu to dělá radost!	
Carpentier, A.: El reino de este mundo, Barcelona, 1973	Eduard Hodoušek, 1998

A lo mejor durante años y años, habían observado las prácticas de esa religión en sus mismas narices , hablándose con los tambores de calendas, sin que él lo sospechara.	
Zřejmě mu celá léta provozovali praktiky tohoto náboženství přímo pod nosem a při slavnostech se spolu dohovořovali pomocí bubnů, aniž to vůbec tušil.	
Carpentier, A.: El reino de este mundo, Barcelona, 1973	Eduard Hodoušek, 1998

Como colofón, los santones hindúes se manifestaban desnudos, con el cuerpo cubierto de ceniza, frente al Parlamento, en las propias narices de Indira , para exigir la prohibición de matar vacas en todo el territorio.	
A jako vrchol všeho se hinduističtí mniši pokládání za světce promenovali nazí před parlamentem, Indíře přímo u nosu , a požadovali zákaz zabíjení krav na celém území	
Moro, J.: El sari rojo, Barcelona, 2009	Marie Jungmannová, 2010

Rovnou do očí

Překladačský postup: UF semiidéntica

„Y no crea usted que esto lo digo a sus espaldas, que lo mismo se lo casqué el otro día en sus propias narices. “	
„A nemyslete si, že vám to povídám za jeho zády; onehdy jsem mu pověděla pěkně od plic a rovnou do očí , co si o něm myslím.“	
Cela, C.L.: La Colmena, Madrid, 1999	Alena Ondrušková, 1968

Přímo před očima

Překladačský postup: UF semiidéntica

Sólo un minuto después llegó un contraataque del Fénix, y el Lobizón derribó, hachazo mediante, al centreforward de ellos, en medio del área penal y en las mismas narices del arbitro , quien no tuvo más remedio que pitar con solvencia y señalar de inmediato el punto fatídico.	
O pouhou minutu později se soupeři vydařil protiútok, ale Vlkodlak srazil k zemi středního útočníka Fénixu tak, že mu podřal nohy uprostřed pokutového území a k tomu přímo před očima rozhodčího , jemuž nezbývalo než rázně zapískat a ukázat na zlověstnou značku.	
Benedetti, M.: La borra del café, Madrid, 1996	Jan Matuš, 2000

8. Meter la nariz/las narices en algo – InterCorp vygeneroval celkem 13 výsledků užití této frazeologické jednotky. V jedenácti případech bylo pro překlad do češtiny užito frazeologického ekvivalentu *strkat nos do něčeho/někam*. V dalším případě bylo využito jiné frazeologické jednotky, a to *plést se do něčeho*. Pouze v jednom případě jsme zaznamenali užití opisu pro český překlad, „...*cuando metió las narices en sus aldeas*“ bylo přeloženo jako „*když se nezávan objevil v jejich vesnicích*“. Právě v posledním případě je význam částečně odlišný, zatímco v ostatních analyzovaných příkladech se *meter la nariz/las narices* objevuje ve smyslu vměšovat se do něčeho, v posledním se jedná pouze o něčí přítomnost na určitém místě bez pozvání.

Strkat někam/do něčeho/do všeho nos – Člověk, který strká nos do všeho, nebo někam, kam nemá, se neoprávněně, všetečně či dotěrně do něčeho vměšuje, plete (především ve snaze se

něco dozvědět, popřípadě danou záležitost ovlivnit), např. *Je nesnesitelná už proto, že strká nos do všeho* (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 469).

Překladatelský postup: UF idéntica

¡ No vuelvan a meter las narices en mis asuntos!	
Neopovažujte se ještě jednou strkat nos do mých záležitostí , " řval senátor Trueba a pěští uhodil do stolu tak, že se sklenice roztančily.	
Allende, I.: Casa de los espíritus, 1982	Hana Posseltová-Ledererová, 2002

Plést se do cizích záležitostí/věcí – Význam této frazeologické jednotky je velmi podobný významu výše uvedenému spojení *strkat někam/do něčeho/do všeho nos*. Pokud se někdo do něčeho plete, tak rušivě, a především bez vyzvání zasahuje do cizího vnitřního života, činnosti, zájmů, soukromé situace, popř. kompetence někoho a neoprávněně ji tak ovlivňuje. Člověk tak činí obvykle vědomě a ve snaze takovým jednáním něco získat, nebo jen druhému poradit (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 807).

Překladatelský postup: UF equivalente

„Ese Juanes siempre está metiendo las narices en todo. “	
„Tihle chytráci se vždycky do všeho pletou. “	
Vargas Llosa M.: La ciudad y los perros, Barcelona, 1985	Miloš Veselý, 2004

Objevit se někde nezávan

Překladatelský postup: Paráfrasis

Como su padre era español y comerciante en Salamanca, Guanajuato, Frutos García dijo que así miraban los cabreros y las maritornes a don Quijote cuando metió las narices en sus aldeas , sin que nadie lo invitara, montado en un rocín desvencijado y arremetiendo con su lanza contra ejércitos de brujos.	
Otec Frutose Garcý byl Španěl a obchodník v Salamance ve státě Guanajuato, plukovník proto prohlásil, že takhle se dívali pasáci a děvečky na dona Quijota, když se nezávan objevil v jejich vesnicích v sedle sešlé herky a s kopím útočil proti vojskům čarodějnů.	
Fuentes, C.: Gringo viejo, México, Madrid, 1985	Vladimír Medek, 2005

9. Nariz aguileña – V InterCorpu jsme zachytili 25 výsledků *nariz aguileña*. Ve všech případech bylo užito stejného překlad – *orlí nos*.

Orlí nos – Podle Čermáka, Hronka a Machače je *orlí nos* větší a nápadně zahnutý na konci, takový nos svým tvarem připomíná právě orlí zobák (2009, s. 213).

Překladačský postup: UF idéntica

Era un hombre alto y muy guapo, de frente amplia, nariz aguileña y ojos castaños, grandes y líquidos, como los de un caballo.	
Byl to vysoký a velmi pohledný muž s širokým čelem, orlím nosem a kaštanovými očima, velkýma a vlahýma, jaké má kůň.	
Allende, I.: Inés del alma mía, Buenos Aires, 2006	Monika Baďurová, 2009

10. Nariz griega – Korpus vygeneroval pouze jeden příklad užití kolokace *nariz griega*, v českém překladu byla užita již zmíněná kolokace *řecký nos*, kterou jsme zaznamenali ve španělsko – českém internetovém slovníku od Lingea.²⁰

Řecký nos – Portál *Nechybujte* od Lingea stručně definuje *řecký nos* jako rovný nos.²¹

Překladačský postup: UF idéntica

Mi madre repetía siempre que de joven había sido guapísimo, y aún conservaba restos de su antigua belleza: la nariz griega , por ejemplo, y los ojos azules, de un azul uniforme, mucho más claros que los míos.	
Máma odjakživa tvrdila, že za mlada byl neodolatelný a pořád to na něm bylo znát: řecký nos , například, a modré oči, jednoduše modrá, o hodně jasnější než ta moje.	
Etxebarria, L .: Beatriz y los cuerpos celestes, Madrid, 2002	Hana Kloubová, 2011

²⁰ LINGEA, pozn. 10

²¹ LINGEA, *Slovník současné češtiny. Nechybujte*. Portál o českém jazyce. Lingea s.r.o. [online]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny/nos>.

11. Nariz respingona/respingada – V korpusu jsme vyhledávali obě varianty této kolokace, nejčastěji překladatelé volili spojení *ohrnutý nos*, toto spojení bychom mohli považovat za frazeologickou jednotku pouze v případě, že by byla odvozená od jednotky *ohrnovat nos* (ve smyslu, že se někomu něco nelíbí a dává to najevo), nicméně v tomto případě se jedná čistě o fyzickou vlastnost. Překlad jako *ohrnutý nos* jsme zaznamenali celkem čtyřikrát. V dalších případech bylo překládáno jako *pršák*, *špičatý nosík* a *ostrý nosík*. Žádná z variant ale nebyla v konfrontovaných zdrojích klasifikována jako frazeologická jednotka. Pokud bychom chtěli užít frazeologického ekvivalentu v češtině, mohli bychom zvolit např. *prší mu do nosu* (Zaorálek, 1947, s. 218).

Ohrnutý nos

Překladatelský postup: Calco

Alejandrinha Correa – los años la habían adelgazado y arrugado, pero conservaba siempre la nariz respingada y un aire díscolo que contrastaba con sus maneras humildes – se arrastró hasta el Consejero sin atreverse a mirarlo.	
Alejandrinha Correová se doplazila až k němu, nenašla však odvahu na něho pohlédnout; s roky pohubla a přibylo jí vrásek, ještě pořád však měla ohrnutý nos a nezvedený výraz, který nešel dohromady s jejími pokornými způsoby	
Vargas Llosa, M.: Guerra del fin del mundo, 1981	Vladimír Medek, 1989

Pršák

Překladatelský postup: Paráfrasis

Tenía la nariz respingona y los mismos ojos de su padre.	
Měl malý pršák a oči po otci.	
Allende, I.: El Zorro, Madrid, 2005	Monika Baďurová, 2005

Špičatý nosík

Překladatelský postup: Paráfrasis

La señorita Prim levantó su respingona nariz con más fervor que de costumbre.	
Slečna Primová zvedla svůj špičatý nosík horlivěji než jindy.	

Sanmartín Fenollera, N.: El despertar de la señorita Prim, Barcelona, 2013	Dora Poláková a Jana Novotná, 2014
--	------------------------------------

Ostrý nosík

Překladačský postup: Paráfrasis

[...] se volvía hacia el señorito Iván y le rozaba con la punta de su nariz respingona el lóbulo de la oreja [...]	
[...], špičkou ostrého nosíku se skoro dotýkala lalůčku Ivánova ucha, [...]	
Delibes, M.: Los santos inocentes,	Jana Novotná, 1986

12. ; Ni qué narices! – V korpusu byla tato frazeologická jednotka zaznamenána pouze dvakrát, ani v jednom z analyzovaných případů nebylo pro překlad využito frazeologické jednotky. V prvním případě byla čeština přeložena jako „*co to žvaníš!*“, a v druhém případě (*ni qué narices* bylo přeloženo jako *jakýho nosu*) překladač vložil zájmeno před komponent *nos*.

Co to žvaníš!

Překladačský postup: Paráfrasis

¡ Qué torero ni qué narices!	
Jaký toreador, co to žvaníš?	
Marsé, J.: Rabos de lagartija, 2000	Marie Jungmannová, 2007

Jakýho nosu

Překladačský postup: Paráfrasis

Coño, un poco más de respeto, compañero, casi me da en la nariz. Qué narices ni qué narices , le dijo Labarca a Álamo sin inmutarse...	
Kurňa, trochu uctivosti, málem jste mě praštil do nosu. Co nosu, jakýho nosu , řekl Labarca bez mrknutí směrem k Álamovi...	
Bolaño, R.: Los detectives salvajes, Barcelona, 1998	Anežka Charvátová, 2008

13. No ver más allá de sus narices – InterCorp vygeneroval pět výskytů užití *no ver más allá de sus narices*, všechny z nich byly přeloženy do češtiny pomocí frazeologické jednotky *nevidět si (ani/dál než) na špičku nosu*.

Nevidět si (ani/dál než) na špičku nosu – Jak uvádí Čermák, Hronek a Machač, toto ustálené slovní spojení užíváme ve spojitosti s lidským chováním, konkrétně pro popis člověka, který je domýšlivě hloupý, omezený a samolibý, krátkozrace sám se sebou a svou prací spokojený. Člověk, který si nevidí ani na špičku nosu, není prozíravý a nepřipouští pochybnosti nebo kritiku (2009, s. 482).

Překladačský postup: UF idéntica

O se estaba volviendo viejo y ya no veía más allá de sus narices , o Sofia tenía razón y a lo mejor había que investigar algún acontecimiento del pasado que tuviera que ver con la Sábana Santa.	
Buď už začínal být starý a neviděl si dál než na špičku nosu , nebo Sofia měla pravdu a měli by prozkoumat nějakou dávnou událost, která souvisela se svatým plátnem.	
Navarro, J.: La Hermandad de La Sábana Santa, 2004	Vladimír Medek, 2006

9.2 Výchozí jazyk: čeština

1. Dát někomu do nosu /dostat do nosu/po nose – V korpusu jsme zaznamenali tři výskyty užití této frazeologické jednotky, v prvním případě byla doslovně přeložena jako *dar con un puño en la nariz* (dát někomu pěstí do nosu). Dalším analyzovaný příklad, který pochází z překladu knihy *Pábitelé*, Eva Kruntorádová a Núria Mirabet přeložily „... *von mi dá do nosu!*“ jako „*me hinche un ojo!*“. Poslední zaznamenanou variantou bylo *dar a alguien una torta*.

Dar con un puño en la nariz

Překladačský postup: Calco

Aby pak dodal váhy svému pohledu, přiložil svou svalnatou, tlustou pěst Švejkovi pod nos a řekl: „Čichni si, lumpe! “ Švejk si čichl a poznamenal: „S tou bych nechtěl dostat do nosu , to voní hřbitovem. “	
Y entonces, para dar fuerza a su mirada, puso su musculoso y gordo puño bajo la nariz de Švejk y dijo: - „¡ Huele, sinvergüenza! Švejk olió y observó: - „No me gustaría que me diera con él en la nariz , huele a cementerio.“	
Hašek, J. Osudy dobrého vojáka Švejka, Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

Hinchar un ojo

Překladačský postup: Paráfrasis

„Já vím a von mi dá do nosu! “	
„¡ Sí, hombre, para que me hinche un ojo! “	
Hrabal, B.: <i>Pábitelé</i> , Praha, 1993	Eva Kruntorádová, Núria Mirabet, 1996

Dar a alguien una torta – Španělská královská akademie neuvádí definici, ale nabízí synonymní frazeologickou jednotku *dar una paliza* a uvádí dva možné významy, buďto někoho několikrát udeřit, anebo někoho porazit (např. ve sportu nebo nějaké hře)²². Dubský překládá *dar a alguien una torta* jako *někoho plácnout* nebo *někomu nařezat* (1993, s. 700).

Překladačský postup: UF idéntica

„Co chceš, slone, pár do nosu nebo tři dny verschärft?“	
„Elefante, qué prefieres, ¿ un par de tortas en la nariz o tres días de intensificación?“	
Hašek, J. Osudy dobrého vojáka Švejka, Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

2. Dát si/ dávat si do nosu – InterCorp vygeneroval tři výskyty užití, z nichž každý byl přeložen jiným způsobem. Ve dvou případech překladačelé volili pro překlad do španělštiny frazeologickou jednotku, a v posledním uvedeném a analyzovaném případě bylo užití opisu, překladačelka zvolila sloveso *celebrar* (slavit) v odpovídající formě.

(Darse de) la vida regalada – *Vida regalada* bychom mohli přeložit jako příjemný nebo slastný život, internetová stránka *EXPRESIONES DEL ESPAÑOL*²³ dále vysvětluje, že takto označujeme život, člověka, který si užívá hmotných i nehmotných věcí, aniž by se pro to musel příliš namáhat. Význam české a španělské frazeologické jednotky se podstatně liší, *dát/dávat si do nosu* označuje pouze fakt, že si někdo něčeho užívá, ale neimplikuje, že by si to daný člověk nezasloužil, konotace je v češtině často pozitivní.

Překladačský postup: UF semiidéntica

„Ten váš je bílej, ten nosí peníze, jinejm je krade a vám je nosí, to si pak můžete dávat do nosu , ale můj černý, rarášek čertík, do zdi mi tluče, shazuje obrázky, nádobí z poličky, hrůza to hrůzoucí! “
„El suyo, que es blanco, va a traerle dinero, a otros se lo roba, pero a usted se lo trae. Así después puede darse esa vida regalada . Pero mi diablo, diablejo, es negro, golpea en la pared, me tira los cuadros, y la vajilla desde el estante; horror de los horrores!“

²² REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

²³ VALERO ALCARAZ, Marcelino, EXPRESIONES DEL ESPAÑOL [online]. Dostupné online z: <https://expresiones.info/vida-regalada/>.

Hrabal, B.: Morytáty a legendy, Praha, 1994	Luisa Rancaño, Núria Mirabet, 2000
---	------------------------------------

Darse el lujo de hacer algo – Španělská královská akademie definuje význam této frazeologické jednotky takto: „*Permitirse, por pura satisfacción, hacer algo que excede los límites de lo normal o de lo debido.*“, to znamená dovolit si něco, co se vymyká tomu běžnému nebo správnému, a to čistě jen pro potěšení, např. „*Nos dimos el lujo de llegar antes.*“²⁴

Překladatelský postup: UF semiidéntica

„Tumáš, dej si do nosu , " pobídl ho Erich, „je to pravý francouzský s třemi hvězdičkami.“	
„Toma, date el lujo “ le animó Erich cuando éste apareció. „Es auténtico coñac francés de tres estrellas.“	
Weil, J.: Na střeše je Mendelssohn, Praha, 1999	Diana Bass, 2016

Celebrar

Překladatelský postup: Paráfrasis

„V Ráji, když si dával do nosu s tou noční můrou! “	
„i En El Paraíso, donde estaba celebrándolo con esa ave nocturna!“	
Škvorecký, J.: Hříchy pro pátera Knoxe, Praha, 1991	Anita Gómez de Cardenas, 1999

3. Dát/dostat/přinést něco/všechno přímo/ až pod nos – V korpusu jsme zachytili pouze jeden výskyt užití této frazeologické jednotky. Do španělštiny byla jednotka přeložena jako *traer todo en bandeja a alguien*.

Poner/servir/traer algo en bandeja/bandeja de plata a alguien – Španělská královská akademie uvádí pro tuto frazeologickou jednotku následující definici: „*Darle grandes facilidades para que lo consiga.*“ (něco někomu ulehčovat nebo mu poskytovat výhody, aby něco dostal nebo toho dosáhl)²⁵. Také ve *Velkém španělsko-českém slovníku* najdeme tuto

²⁴: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. pozn.6

²⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. pozn.6

frazeologickou jednotku, Dubský a kolektiv uvádí překlad *přinést něco až pod nos* (1993, s. 611).

Překladačský postup: UF semiidéntica

Nám se musí všechno přinést až pod nos , poněvadž jsou na to nařízení a paragrafy, kterých se musí každé držet, poněvadž by to nebyl žádný pořádek.	
Tiene que traérselo todo en bandeja porque hay decretos y párrafos a los que atenerse, puesto que de lo contrario no habría ningún orden.	
Hašek, J. <i>Osudy dobrého vojáka Švejka</i> , Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

4. Dělat/udělat na někoho dlouhý/dlouhej nos – Celkem jsme našli sedm výskytů užití této frazeologické jednotky v korpusu InterCorp. Ve většině případů překladatelé volili pro češtinu opis, zaznamenali jsme dvě varianty, první z nich byla vygenerována čtyřikrát a jedná se o spojení *hacer burla*, to bychom mohli přeložit jako dělat si z někoho legraci nebo někoho zesměšňovat. Další variantou, kterou překladatelé využili ve dvou případech bylo *hacer una mueca*, což bychom do češtiny mohli přeložit jako zašklebit se. V jednom případě bylo využito frazeologické jednotky *sacar la lengua*.

Sacar la lengua (a alguien) – Španělská královská akademie uvádí tuto definici: „*Burlarse de él.*“ a také dává příklad užití této frazeologické jednotky: „*Todos le están sacando la lengua.*“²⁶ Její význam chápeme jako někomu se posmívat nebo vysmívat. Doslovný překlad a také překlad, který uvádí internetový slovník Lingea by zněl *vypláznout jazyk*, vypláznutí jazyka je gesto, které má většina z nás spojené především s dětmi, a kterým obvykle vyjadřují druhému svůj posměch nebo triumf.²⁷

Překladačský postup: UF equivalente

Pacientka na něj udělala dlouhý nos.	
La paciente le sacó la lengua.	
Urban, M.: <i>Sedmikostelí: gotický román</i> z Prahy, 2001, Praha	Kepa Uharte Mendicoa, 2005

²⁶REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

²⁷LINGEA, pozn. 10

Hacer burla a alguien

Překladačský postup: Paráfrasis

Šel z nich strach, kazily zářivou nádheru stovek vlídnějších květů a nestoudně vystrkovaly své dlouhé, zahnuté paličky mým směrem, jako by na mě dělaly dlouhý nos .	
Daban miedo, estropeaban la resplandeciente prestancia de los cientos de flores acogedoras y con descaro me enseñaban sus garras largas y curvadas, como si me hiciesen burla .	
Urban, M.: Sedmikostelí: gotický román z Prahy, 2001, Praha	Kepa Uharte Mendicoa, 2005

Hacer una mueca

Překladačský postup: Paráfrasis

Rozhrnu tedy zelený záclony, udělám dlouhej nos na sdružení babittů , kteří každý ráno v protějším mrakodrapu lepí kolektivně nosy na sklo oken s firmou SEWER TOYS COMPANY, [...]	
Cojeo hasta la ventana, abro la cortina verde y hago una mueca en dirección al grupo de Babbitts del rascacielos del otro lado de la calle, que cada mañana pegan las narices contra las ventanas de la Compañía de Juguetes Sewer, [...]	
Škvorecký, J.: Hříchy pro pátera Knoxe, Praha, 1991	Anita Gómez de Cardenas, 1999

5. Chytnout se za nos – V korpusu InterCorp byl vygenerován pouze jeden výskyt užití této frazeologické jednotky. Překladačská převedla toto ustálené slovní spojení pomocí opisu, „*sem se...chytila za nos*“ přeložila jako „*me inquieté un poco*“. V žádném z námi konfrontovaných zdrojů jsme nenalezli možnost frazeologického ekvivalentu ve španělštině.

Inquietarse

Překladačský postup: Paráfrasis

Já byla tak blbá, že sem se eště druhej den chytila za nos , jestli sem se s tou rolí neunáhlila.	
Fui tan boba que al día siguiente me inquieté un poco , pensando que tal vez estaba medio loca, por haber soltado el papel así	

Škvorecký, J.: Hříchy pro pátera Knoxe, Praha, 1991	Anita Gómez de Cardenas, 1999
---	-------------------------------

6. Jít přímo/rovně/rovnou za nosem – Pouze dvakrát byla tato frazeologická jednotka nalezena v korpusu InterCorp. Oba překlady pocházejí ze stejného díla (*Osudy dobrého vojáka Švejka*) a v obou případech překladatelka volila překlad pomocí opisu, nicméně jak můžeme vidět níže její překlady se od sebe liší.

Siempre derecho – V tomto případě pravděpodobně došlo k nesprávnému překladu, *derecho* může být vhodným překladem pro *rovný* či *rovně*, ale buď ve smyslu vzpřímený (případně chodit vzpřímeně) anebo pokud chceme vyjádřit, že někdo postupuje přímo (bez zbytečných oklik), aby něčeho dosáhl. Zatímco *jít rovně za nosem* se vztahuje na směr cesty.²⁸

Překladatelský postup: Calco

„Pořád rovně za nosem až do Písku.“	
„ Siempre derecho , hacia Pisek.“	
Hašek, J. Osudy dobrého vojáka Švejka, Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

Siempre en dirección (a)

Překladatelský postup: Paráfrasis

„Jen pořád rovně za nosem do Ruska a z radosti vypalte do vzduchu všechny patrony.“	
„ Siempre en dirección a Rusia disparando al aire alegremente todos los cartuchos.“	
Hašek, J. Osudy dobrého vojáka Švejka, Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

7. Mít dobrý/dobřej nos (na něco) – Zaregistrovali jsme tři výskyty užití této frazeologické jednotky, ve všech případech překladatelé zvolili „*tener buen olfato*“, takový překlad formálně i sémanticky odpovídá frazeologické jednotce *mít dobrý čich/čuch*, nicméně žádný z námi konfrontovaných zdrojů *tener buen olfato* neklasifikuje jako frazeologickou jednotku. Vhodným frazeologickým ekvivalentem by mohlo být např. *tener largas narices* nebo *tener*

²⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

narices de perro perdiguero, které Španělská královská akademie definuje takto: „*Tener viveza en el olfato o prever o presentir algo que está próximo a suceder.*“²⁹

Tener un (buen) olfato

Překladačský postup: Calco

Panečku, ten vidí dál, než já nevím kdo. Jiní by v tom viděli leda bláznovství nebo podfuk; ale pan Bondy, kdepak! Ten má nos , holenku!	
¡ Caramba! ése ve más lejos que otro cualquiera. Los demás hubieran pensado que se trataba de una locura o de una estafa, pero el señor Bondy, ¡ qué va! Ése tiene un olfato!	
Čapek, K.: <i>Válka s mloky</i> , Praha, 1966	Ana Falbrová, Ciro Elizondo

Záhy poznal, že i v tom měl Buback dobrý nos .	
No tardó mucho en comprobar que, también en este caso, Buback había tenido buen olfato .	
Kohout, P.: <i>Hvězdná hodina vrahů</i> , Praha, 1995	Fernando de Valenzuela, 2002

8. Mít/nosit nos nahoru/vzhůru/vysoko – V korpusu InterCorp jsme našli pouze jeden příklad užití této frazeologické jednotky, nicméně v tomto případě bylo vynecháno sloveso. Výraz *nos nahoru* byl do španělštiny přeložen opisem jako *gesto despectivo*. Ve vybraných zdrojích jsme nenalezli žádný možný španělský ekvivalent, který by patřil mezi frazeologické jednotky.

Gesto despectivo

Překladačský postup: Paráfrasis

A Regan – člověk by to do ní neřekl: nos nahoru jak královna, ale sobec, pamatuješ se?	
Y Regan ... uno no lo diría de ella, siempre ese gesto despectivo , como una reina, pero de un egoísmo sin par, ¿lo recuerdas?	
Čapek, K.: <i>Kniha apokryfů</i> , Praha, 1992	Ana Orozco de Falbr,

²⁹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

9. Nabulíkovat něco někomu na nos/věšet někomu bulíky na nos – Vyhledávali jsme obě varianty této frazeologické jednotky a zachytili jsme tři výskyty užití s různými překlady. V prvním níže uvedeném případě Kepa Uharte přeložil jako *colar una bola* (namluvit někomu nějakou lež). Ve dvou dalších případech překladatelé využili frazeologické jednotky.

Colar una bola

Překladatelský postup: Paráfrasis

Věšíte mi bulíky na nos.	
Me intenta colar una bola .	
Urban, M.: Hastrman – zelený román, Praha, 2001	Kepa Uharte, 2008

Dar el gato por liebre – Jak uvádí Cantera a Gomis Blanco, *dar el gato por liebre* znamená někoho podvést, tím že mu podstrčíme něco podobného, ale méně kvalitního, než bylo původně smluveno a on očekával (2007, s. 181). Nicméně *dar el gato por liebre* je pouze částečně ekvivalentní české frazeologické jednotce *nabulíkovat někomu něco na nos* (příp. *věšet někomu bulíky na nos*), ta může znamenat pouze někoho podvést, nemusí se nutně jednat o záměnu konkrétního předmětu, ale často se jedná pouze o lhaní druhému člověku. Tato frazeologická jednotka by významem lépe odpovídala českému *prodat zajíce v pytli*.³⁰ Vzhledem k tomu, že v námi analyzovaném případě se nejedná o nic hmotného, ale o snahu někoho oklamat svým chováním, nepovažujeme překlad *dar gato por liebre* za nejvhodnější.

Překladatelský postup: UF equivalente

" Nemyslete si, že máte před sebou nějakého vola, který si dá všechno nabulíkovat na nos . Mě vaše chování nijak nepřivede z rovnováhy	
No creáis que estáis delante de un imbécil que deja que le den gato por liebre . A mí vuestra conducta no me afecta.	
Hašek, J.: Osudy dobrého vojáka Švejka, Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

³⁰ Kupovat/prodávat zajíce v pytli – Pokud si někdo koupí zajíce v pytli, tak obvykle z nerozvážnosti nebo z nutnosti spěchu koupí něco neprověřeného a riskuje tím neúspěch nebo podvedení. Předmět, který koupí, pak neodpovídá jeho očekáváním ani své ceně (Čermák, Hronek a Machač, 2009, s. 507).

Dársela con queso a alguien – *Diccionario de fraseología española* uvádí, že tato frazeologická jednotka znamená někoho podvést (Cantera a Gomis Blanco, 2007, s. 331), shodně ji definuje také *Diccionario de la lengua española* od Španělské královské akademie, a nabízí další možný význam – *burlarse de alguien* (dělat si z někoho legraci, vysmívat se mu).

31

Překladatelský postup: UF equivalente

Matka je líná, to je ten pravý důvod, proč se válí na kanapi; že upeče dort, takové bulíky at' věší na nos mně , ne jemu, vždyť jí jsem ukradený, s tím pitomým hradem otravuju už čtyři roky a nakonec samozřejmě musí on, ale co by pro kluka neudělal?	
Mamá es una gandula, ésa es la verdadera razón de que siempre esté echada en el sofá; prepara pasteles y eso a mí igual me convence, pero a él no se las dan con queso . En realidad le importo un pepino, ya llevo cuatro años tocándole las narices con este estúpido castillo y al final es él el que tiene que ir, por supuesto, pero ¿ qué no haría por el niño?	
Urban, M.: Sedmikostelí: gotický román z Prahy, Praha, 2001	Kepa Uharte, 2005

10. Nejít někomu něco pod nos – Zaznamenali jsme pouze dva výsledky užití frazeologické jednotky *nejít někomu pod nos*, ani v jednom z případů nebyla užitá frazeologická jednotka pro překlad. V prvním analyzovaném případě překladatel využil opisu a „*Nejde jí pod nos*.“ přeložil jako „*Sigue sin soportarlo*.“

Seguir sin soportar(lo)

Překladatelský postup: Paráfrasis

Nejde jí pod nos.	
Sigue sin soportarlo.	
Kundera, M.: Žert, Brno, 1991	Fernando de Valenzuela, 1994

³¹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

Ni no lo/la oler

Překladačský postup: Paráfrasis

„Vobyčejná vepřová mně taky nešla pod nos , panímáma mně ji musela dělat, netrestej mě pámbu, na pivu.“	
„Yo solo quería aves; la carne de cerdo ni la olía . Mí vieja, Dios me perdone, tenía que hacérmela con cerveza.“	
Hašek, J.: Osudy dobrého vojáka Švejka, Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

11. Ohrnout/ohrnovat nos nad něčím/někým – Tuto frazeologickou jednotku jsme zaznamenali v InterCorpu dohromady pětkrát, ve všech případech překladatelé využili frazeologické jednotky i pro překlad do španělštiny. Ve dvou případech bylo užito spojení *arrugar la nariz*, další varianty, které jsme analyzovali byly: *dejar de lado una cosa*, *fruncir el ceño* a *poner mala cara*.

Arrugar la nariz – Význam této frazeologické jednotky jsme již popsali v části věnované španělským frazeologickým jednotkám. Znamená dávat najevo nesouhlas grimasou (právě pokrčením nosu) nebo dáni najevo nelibosti, odporu či nesouhlasu s něčím.

Překladačský postup: UF idéntica

„Tolik řečí kvůli dvacetikoruně, " ohrnula nos správcová, „vy už to někomu strelíte	
„Tanta charla por veinte coronas,“ a mujer arrugó la nariz „Ya conseguirá endilgársela a alguien.“	
Weil, J.: Na střeše je Mendelssohn, Praha, 1999	Diana Bass, 2016

Dejar de lado una cosa – Tuto frazeologickou jednotku definují Cantera a Gomis Blanco jako: „*Prescindir de ello*.“, její význam je něco pominout nebo to nebrat v potaz (2007, s. 221).

Překladačský postup: UF equivalente

Vášnivě toužil rehabilitovat staré krásy, nad nimiž umění (v odrodilé pýše) ohrnovalo nosem	
Deseaba ansiosamente rehabilitar las antiguas bellezas que el arte (con su soberbia desnaturalizada) había dejado de lado	

Kundera, M.: Život je jinde, Toronto, 1979	Fernando de Valenzuela, 2001
--	------------------------------

Fruncir el ceño – Do češtiny bychom přeložili *fruncir el ceño* jako svrážit obočí. Cantera a Gomis Blanco pro tuto frazeologickou jednotku uvádí tuto definici: „*Dar muestra de disgusto o de desagrado, o de enfado, o de preocupación.*“, můžeme ji tak použít, pokud někdo dává najevo svůj odpor, zlost, anebo starost či znepokojení (2007, s. 173).

Překladatelský postup: UF semiidéntica

Vzpomínám si, že to onoho cílevědomého hochy nijak netěšilo, ale když nad jeho pílí ohrnovali nos , hájil se, že mu to při přijímání na vysokou školu připočtou k dobru.	
Recuerdo que a aquel chico tan sistemático esto no le gustó demasiado, pero cuando alguien fruncía el ceño por su laboriosidad , él se defendía argumentando que luego contaría para entrar en la universidad.	
Urban, M.: Sedmikostelí: gotický román z Prahy, 2001, Praha	Kepa Uharte, 2005

Poner mala cara – Dle *Diccionario de la fraseología española* ustálené slovní spojení *poner mala cara* znamená dát najevo nelibost nebo zlost (Cantera a Gomis Blanco, 2007, s. 78).

Překladatelský postup: UF equivalente

Musil nejenom čelit pomluvám výmarských salónů, ale i nesouhlasu svých intelektuálních přátel, Herdera a Schillera, kteří nad ní ohrnovali nos .	
Tuvo que soportar no sólo la malediciencia de los salones de Weimar, sino también el rechazo de sus amigos intelectuales, Herder y Schiller, que le ponían mala cara	
Kundera, M.: Nesmrtelnost, Brno, 1993	Fernando de Valenzuela, 1998

12. Propít/prochlastat nos mezi očima – InterCorp vygeneroval pouze dva příklady užití této frazeologické jednotky. První variantou bylo užití pro překlad *vender su propia nariz para beber* a druhou *gastar en bebida sus propias narices*. V konzultovaných zdrojích jsme žádnou možnost překladu pomocí frazeologické jednotky nenašli.

Por poco vender su propia nariz para beber

Překladačský postup: Paráfrasis

Já jsem sloužil u feldkuráta Katze a ten by byl propil nos mezi očima .	
Yo estuve con un páter llamado Katz que por poco vende su propia nariz para beber .	
Hašek, J.: Osudy dobrého vojáka Švejka, Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

Gastarse en bebida sus propias narices

Překladačský postup: Paráfrasis

Prochlastali by nos mezi očima.	
Se gastar en bebida sus propias narices.	
Hašek, J.: Osudy dobrého vojáka Švejka, Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

13. Přelítnout někomu něco přes nos – Zanalyzovali jsme dva výsledky, které korpus vygeneroval. V prvním případě došlo k úplnému vypuštění frazeologické jednotky při překladu do češtiny a v druhém překladač využil frazeologickou jednotku.

¿Qué mosca te/le/os/les habrá picado/picó? - Španělská královská akademie definuje užití této frazeologické jednotky takto: „*para inquirir la causa o motivo de un malestar, desazón, mal humor etc., considerados inoportunos por quien pregunta.*“ Užívá se, pokud je někdo jiný ve špatné náladě, nebo se nějak zvláštně chová či tváří, a my se chceme zeptat, co se stalo.³²

³² REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, pozn. 6

Překladačský postup: UF equivalente

A jak šla ta těhotná za mnou na zámek, něco jí přelítlo přes nos , vyběhla do stráně a vyškrábala se na tu skalku.	
Cuando la chica embarazada venía a verme al castillo, no sé qué mosca le picó , corrió a la cuesta y se encaramó a la roca.	
Urban, M.: Lord Mord, Praha, 2008	Kepa Uharte, 2009

Ø

Překladačský postup: Otros recursos (Omisión)

Něco mi přelítlo přes nos – zdálo se mi, že se Ludva nějak moc má k tý bábě Fehérový.	
Es que me parecía que Ludvik estaba siendo demasiado amistoso con esa vieja Feher.	
Škvorecký J.: Hříchy pro pátera Knoxe, Praha, 1991	Anita Gómez de Cardenas, 1999

14. Tahat někoho za nos – *Tahat někoho za nos* InterCorp vygeneroval třikrát, ve dvou případech překladačelé volili frazeologickou jednotku *tomar el pelo*. V posledním analyzovaném případě Enrique Soto zvolil odlišnou frazeologickou jednotku *jugar malas pasadas a alguien*.

Tomar el pelo a alguien – Španělská královská akademie a Cantera spolu s Gomis Blancem shodně uvádí pro tuto frazeologickou jednotku následující definici: „*Burlarse de él con elogios, promesas o halagos fingidos*.“, to chápeme jako někomu něco slibovat, chválit ho nebo mu pochlebovat za účelem vysmívat se mu (2007, s. 388).

Překladačský postup: UF semiidéntica

Když jsme měli ject s devátou marškumpanií, tak nás tahali celé čtyry dny za nos .	
Cuando teníamos que marcharnos con la novena compañía estuvieron tomándonos el pelo cuatro días enteros.	
Hašek, J.: Osudy dobrého vojáka Švejka, Praha, 1996	Alfonsina Janés Nadal, 1980

Jugar una mala pasada/pasadas – Cantera a Gomis Blanco definují význam následovně: „*Hacer una faena, es decir, una acción con no buena intención.*“, to chápeme jako udělat něco špatného nebo nějaký trik se špatnými úmysly (2007, s. 291)

Překladačský postup: UF equivalente

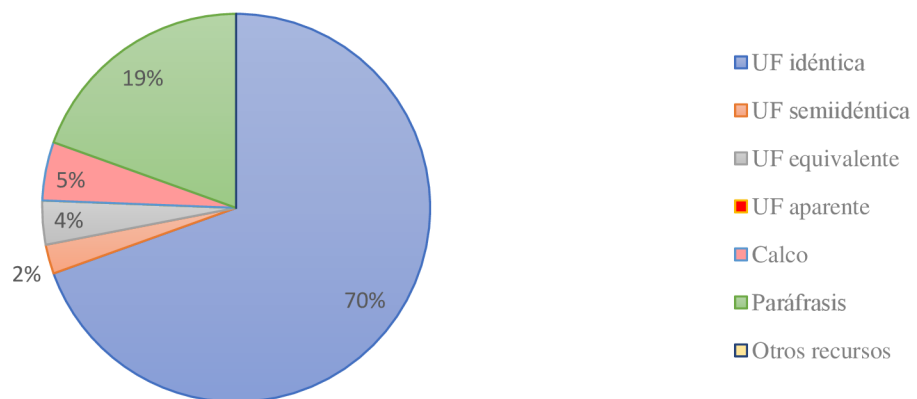
Nemám rád, když ho jiní páni, kteří nejsou dobráci, tahají za nos	
No me gusta que los demás amos, que no son buenas personas, le jueguen malas pasadas.	
Kundera, M.: Jakub a jeho pán, Brno, 1992	Enrique Soto, 1986

10 Shrnutí praktické části

10.1 Výchozí jazyk: španělština

Při zkoumání jsme zmapovali 82 výskytů variant 13 různých frazeologických jednotek. Nejčastějším postupem bylo užití *UF idéntica* neboli identické frazeologické jednotky v češtině, celkem tak bylo překládáno v 57 případech. Je nutné vzít v úvahu, že do této skupiny řadíme překlad kolokace *nariz aguileña* (celkem jsme zachytili 25 výskytů), nicméně i bez této kolokace by překlad pomocí identické frazeologické jednotky byl tím nejčastějším postupem. Další velmi frekventovanou variantou byl překlad pomocí *paráfrasis*, překladatelé se uchýlili k opisu v 16 případech. Dále jsme zaznamenali čtyři případy překladu pomocí *calco*, v těchto případech byla frazeologická jednotka přeložena doslovně. Ve třech případech překladatelé použili *UF equivalente*, frazeologickou jednotku se stejným významem, ale rozdílnou formou i obrazností a poslední zachycený postup s užitím *UF semiidéntica* se vyskytoval dvakrát. Překladové postupy využívající další prostředky (*UF aparente* a *otros recursos*) jsme nezaznamenali.

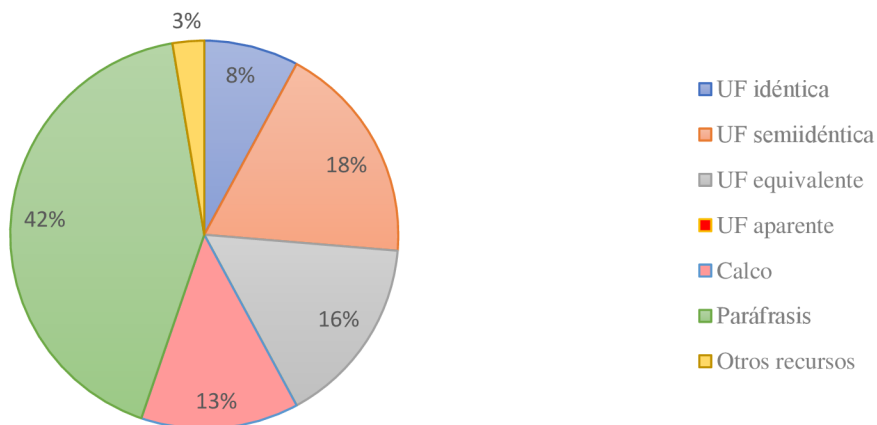
Graf 1: Překladatelské postupy uplatněné při překladu FJ obsahující lexém *nariz* ze španělštiny do češtiny

10.2 Výchozí jazyk: čeština

Zmapovali jsme 39 variant 14 různých českých frazeologických jednotek. Nejčastěji voleným postupem při překladu českých frazeologických jednotek do španělštiny byla *paráfrasis*, celkem v 16 případech překladatelé překládali pomocí opisu. Dalšími podobně frekventovanými postupy byly užití *UF semiidéntica* (částečně identická frazeologická jednotka) a *UF equivalente* (ekvivalentní frazeologická jednotka), *UF semiidéntica* byla užitá v sedmi analyzovaných případech a *UF equivalente* v šesti. Zaznamenali jsme pět případů překladu do španělštiny pomocí *calco* (kalk). Pouze třikrát byla užitá *UF idéntica*, takže jen ve třech případech se překladatelé rozhodli pro identický ekvivalent. Posledním zaznamenaným postupem bylo užití jiných prostředků neboli *otros recursos*, konkrétně překladatel volil *omisión*, došlo tak k úplnému vynechání frazeologické jednotky. Postup využívající *UF aparente* jsme nezaznamenali. Je vhodné zmínit, že do této analýzy překladatelských postupů jsme nezahrnuli překlad *věšet někomu buliky na nos* jako *dar el gato por liebre*, protože ho nepovažujeme za odpovídající frazeologické jednotce ve zdrojovém jazyku.

Graf 2: Překladatelské postupy uplatněné při překladu FJ obsahující lexém *nos* z češtiny do španělštiny

10.3 Porovnání výsledků s přihlédnutím k výzkumu E. Gutiérrez Rubia

Při konfrontaci našich výsledků a výsledků, ke kterým dospěl Gutiérrez Rubio, je na první pohled kuriózní skutečnost, že pouze překladatelé, kteří překládali frazeologické jednotky s komponentem *nariz*, v drtivé většině případů využili *UF idéntica*. I za předpokladu, že bychom nebrali v úvahu výskyty překladu jednotky *nariz aguileña*, by tento postup byl při překladu ze španělštiny do češtiny nejfrekventovanější. Naproti tomu při překladu frazeologických jednotek s komponentem *nos* je nejčastějším postupem užití *paráfrasis*, stejně je tomu v případě vzorku zkoumaném Gutiérrez Rubiem. Zatímco u překladu frazeologických jednotek z oblasti býčích zápasů to není takové překvapení (vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o tematiku nesporně spjatou se španělskou kulturou), tak v případě překladu českých jednotek do španělštiny je to poměrně nečekané. Vzhledem k tomu, že považujeme španělštinu za jazyk obsahově bohatší než češtinu, čekali bychom, že v případě absence přesného ekvivalentu (*UF idéntica*) v češtině se překladatelé budou snažit užít jiného postupu s využitím frazeologických jednotek (buď *UF semiidéntica* anebo *UF equivalente*), aby zachovali expresivnost. Ze stejného důvodu je překvapivé také vysoké procento užití překladu kalkem (*calco*) frazeologických jednotek s komponentem *nos* do španělštiny.

Ani v jednom případě nebyl zaznamenán postup označený jako *UF aparente*, neboli chybný překlad na základě podobnosti komponentu, což ovšem není až tak překvapivé, vzhledem k faktu, že byly zkoumány pouze překlady z beletrie, které bývají zpravidla pečlivější než tomu bývá například u titulků.

	Tauromaquia	%	Nariz	%	Nos	%
UF idéntica	28	14,6	57	70	3	8
UF semiidéntica	6	3,1	2	2	7	18
UF equivalente	36	18,8	3	4	6	16
UF aparente	0	0	0	0	0	0
Calco	3	1,6	4	4	5	13
Paráfrasis	116	60,4	16	19	16	42
Otros recursos	3	1,6	0	0	1	3
Celkem	192	100	82	100	38	100

ZÁVĚR

Předmětem této práce byly frazeologické jednotky obsahující lexém *nariz* a *nos*. V teoretické části jsme se seznámili s frazeologií a pojmy s ní spojenými. Věnovali jsme se také otázce překladu frazeologických jednotek a postupů, které jsou využívány, a to jsme následně využili pro část výzkumnou (praktickou).

Cílem druhé části bylo zmapování frazeologických jednotek vyskytujících se v překladové literatuře v korpusu InterCorp a sestavení dvou seznamů. Nejprve jsme se soustředili na texty, jež byly překládány ze španělštiny do češtiny a poté na texty překládané z češtiny do španělštiny. Následně byl popsán význam každé zaznamenané frazeologické jednotky. Pokračovali jsme exercepí konkrétních výskytů daných jednotek, zaznamenali jsme 82 variant 13 různých španělských frazeologických jednotek a 39 variant 14 různých českých frazeologických jednotek. Jeden z analyzovaných překladů jsme označili jako nepřesný.

Poté jsme přistoupili k určení překladatelského postupu, který byl aplikován, a srovnání získaných dat i s přihlédnutím k výsledkům, ke kterým dospěl Enrique Gutiérrez Rubio. Za zmínku stojí zjištění, že stejně jako při překladu jednotek z oblasti býčích zápasů, tak v případě frazeologických jednotek obsahujících komponent *nos* byl nejčastěji zaznamenaným překladatelským postupem opis (*paráfrasis*). Zatímco v prvním případě je to pochopitelné, vzhledem k tomu, že oblast býčích zápasů nedílnou součástí španělské kultury a českému prostředí je poněkud vzdálená, je většina frazeologických jednotek z této oblasti velmi obtížně přeložitelná. Nicméně v případě překladu frazeologických jednotek s komponentem *nos* do španělštiny je tento výsledek poněkud překvapivý, především protože považujeme španělštinu za bohatý jazyk. Je poměrně překvapivé, že se překladatelé v 42 % případech uchýlili k překladu pomocí opisu, namísto aby užili jiného postupu s využitím frazeologické jednotky.

Resumen

El tema de este trabajo son las unidades fraseológicas españolas y checas con los componentes *nariz* y *nos*.

El trabajo está dividido en dos partes principales, una teórica y una práctica. En la parte teórica explicamos la fraseología como disciplina lingüística y el objeto de su estudio. Después nos enfocamos en la definición de los términos claves para este campo. Para esta parte hemos utilizado como fuentes principales las publicaciones *Frazeologie a idiomatika česká a obecná* de František Čermák y *Manual de fraseología* de Gloria Corpas Pastor.

Además tratamos de explicar en qué consiste la problemática de su traducción de una lengua a otra y qué problemas en concreto afrontan los traductores. Además, brevemente presentamos la descripción del proceso de la traducción de las tratadas unidades, para esta parte hemos trabajado con la publicación *Diez años de investigación en fraseología: Análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos* de Gloria Corpas Pastor.

Lo importante para nuestro trabajo es la cuestión cómo traducir las unidades fraseológicas de una lengua a otra, por lo tanto nos enfocamos en el estudio de Enrique Gutiérrez Rubio, en el que presenta y propone clasificación de las estrategias adoptadas por los autores a la hora de traducir las unidades fraseológicas.

Gutiérrez Rubio distingue nueve recursos que los traductores emplean: *UF idéntica*, *UF semiidéntica*, *UF equivalente*, *UF aparante*, *calco fraseológico*, *semicalco fraseológico*, *paráfrasis*, *paráfrasis metafórica*, y *otros recursos (compensación o omisión)*. El capítulo dedicado a las estrategias traductológicas es esencial para la parte siguiente.

En la parte práctica nos hemos centrado en las unidades fraseológicas con el componente seleccionado (*nariz* para las unidades fraseológicas españolas y *nos* para las unidades checas) en el corpus InterCorp).

InterCorp es una herramienta de Český národní korpus, se trata de un corpus paralelo que contiene una gran variedad de textos con sus versiones en diferentes idiomas. Nuestro objetivo ha sido encontrar las unidades fraseológicas con los componentes *nariz* y *nos* que se hallan en el corpus y crear dos listas (una para el español y otra para el checo) de las UF encontradas y aclarar sus significados.

Hemos analizado semánticamente 13 unidades fraseológicas españolas y 14 unidades fraseológicas checas con la ayuda de varias fuentes, para las unidades españolas hemos consultado el *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española, *Diccionario de fraseología española* de los autores Jesús Cantera y Pedro Gomis Blanco. En algunos casos

hemos incluido posibles equivalentes que menciona Josef Dubský y colectivo de autores en su obra *Velký španělsko – český slovník* o que hemos encontrado en el diccionario en línea de Lingea.

En el caso de las unidades checas nos han ayudado sobre todo los diccionarios de fraseología de František Čermák. A continuación hemos buscado unidades fraseológicas concretas y sus traducciones, así que primero hemos buscado en InterCorp v15 – Spanish y la versión checa alineada InterCorp v15 – Czech. Después de igual manera hemos buscado en InterCorp v15 – Czech y hemos alineado su versión española. Siempre hemos puesto un filter para trabajar con textos traducidos directamente de español a checo o vice versa para evitar las traducciones de terceras lenguas.

En total hemos documentado 82 entradas de las 13 unidades fraseológicas españolas y 39 entradas de las 14 unidades fraseológicas checas. Luego hemos pasado al análisis de los recursos traductológicos utilizados por los traductores para la traducción de las unidades fraseológicas documentadas. Hemos trabajado con la clasificación de las estrategias traductológicas que propone Enrique Gutiérrez Rubio, no obstante, dado el volumen de los datos, la hemos modificado ligeramente para este trabajo. Según los datos la estrategia más frecuente por la que optaron los traductores al traducir de español a checo fue *UF idéntica*, mientras que los que traducían de checo a español utilizaban con mayor frecuencia *paráfrasis*. En la parte final hemos comentado los resultados y los hemos comparado brevemente con los resultados que obtuvo Gutiérrez Rubio al realizar su estudio.

Seznam použitých zdrojů:

- CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús a Pedro GOMIS BLANCO. *Diccionario de fraseología española: locuciones, idiotismos, modismos y frases hechas usuales en español*. Madrid: Abada Editores, S. L., 2007. ISBN 978-84-96258-97-6.
- CORPAS PASTOR, Gloria. *Manual de fraseología española*. Madrid: Gredos, 1997. ISBN 84-249-1829-0.
- CORPAS PASTOR, Gloria. *Diez años de investigación en fraseología: análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*. Madrid: Iberoamericana, 2003. ISBN 84-8489-088-0.
- ČERMÁK, František. *Fraseologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1371-0.
- ČERMÁK, František a Josef FILIPEC. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. ISBN 0585-5675.
- ČERMÁK, František; Jiří HRONEK a Jaroslav MACHAČ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 2: Výrazy neslovesné*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-217-2.
- ČERMÁK, František, Jiří HRONEK a Jaroslav MACHAČ. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 3: Výrazy slovesné*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-218-9.
- DUBSKÝ, Josef a kol. *Velký španělsko-český slovník I. a II. díl*. 2. vyd. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0484-X.
- GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique. *Tauromaquia en traducción: Motivación fraseológica y estrategias traductológicas (español-checo)*. Linguistica Pragensia. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016. Dostupné online z: [https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/96879/1484035_enrique_guti%
c3%a9re_z_rubio_48-60.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/96879/1484035_enrique_guti%c3%a9re_z_rubio_48-60.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
- KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany, H & H, 1994. ISBN 80-85787-14-8.

TRUP, Ladislav a Jana BAKYTOVÁ. *Španielsko – slovenský frazeologický slovník*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1996. ISBN 80-08-01204-8.

ZAORÁLEK, Jaroslav. *Lidová rčení*. Praha: František Borový, 1947.

ZULUAGA, Alberto. *La fijación fraseológica*. Thesaurus: boletín del Instituto Caro y Cuervo, 30(2), 1975. Dostupné online z:

http://bibliotecadigital.caroycuervo.gov.co/503/1/TH_30_002_017_0.pdf.

Internetové zdroje:

CENTRO VIRTUAL CERVANTES. *Biblioteca fraseológica y paremiológica*. Instituto Cervantes. Dostupné z:

https://cvc.cervantes.es/lengua/biblioteca_fraseologica/r2_baran/repertorio_1_11.htm.

ČESKÝ NÁRODNÍ KORPUS. *InterCorp*. [online]. Dostupné z:

https://www.korpus.cz/kontext/query?corpname=intercorp_v15es.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník>.

LINGEA. *Slovník současné češtiny. Nechybujte*. Portál o českém jazyce. Brno: Lingea s.r.o. [online]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/>.

LINGEA. *Španělsko – český slovník*. Brno: Lingea s.r.o. [online]. Dostupné z:

<https://slovníky.lingea.cz/spanelsko-cesky/lengua>.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española* [online]. Vyd. 23. Madrid, 2014. Dostupné z: <https://dle.rae.es/>

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ ČSAV. *Slovník spisovného jazyka českého*, [online], Ústav pro jazyk český AV ČR, 2011. Dostupné z:

https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=nos&sti=EMPTY&where=hesla&hsu_bstr=no.

VALERO ALCARAZ, Marcelino. *EXPRESIONES DEL ESPAÑOL* [online]. Dostupné z:

<https://expresiones.info/vida-regalada/>.